

**GELENEKSEL TARIM SİGORTALARI
İLE DEVLET DESTEKLİ TARIM SİGORTALARI
UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Esra PERÇİN

Yüksek Lisans Tezi

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Doç.Dr. Okan GAYTANCIOĞLU

TEKİRDAĞ-2011

T.C.
NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**GELENEKSEL TARIM SİGORTALARI
İLE DEVLET DESTEKLİ TARIM SİGORTALARI
UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

ESRA PERÇİN

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: DOÇ. DR. OKAN GAYTANCIOĞLU

TEKİRDAĞ-2011

Her hakkı saklıdır

Doç. Dr. Okan GAYTANCIOĞLU danışmanlığında, Esra PERÇİN tarafından hazırlanan bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Yrd. Doç. Dr. Yasemin ORAMAN

İmza:

Üye: Doç. Dr. Okan GAYTANCIOĞLU

İmza:

Üye: Yrd. Doç. Dr. Nurettin ÖNER

İmza:

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu adına

Doç. Dr. Fatih KONUKCU
Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

GELENEKSEL TARIM SİGORTALARI İLE DEVLET DESTEKLİ TARIM SİGORTALARI UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Esra PERÇİN

Namık Kemal Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Okan GAYTANCIOĞLU

Bu tezin amacı, ülkemiz tarım kesiminde mevcut sigorta uygulamaları olarak bilinen Geleneksel ve Devlet Destekli Tarım Sigortaları Uygulamalarının karşılaştırılıp değerlendirilmesi ile tarım sektöründeki ülkesel gelişim ve tarımsal kalkınma stratejilerinin verimli kullanılabilmesi konuları kapsamında Tarım Sigortaları Uygulamalarının büyük önem arz ettiğini göstermektir.

Tarım, sektörler arasında doğal, ekonomik, sosyal, siyasal, teknolojik ve kişisel risklerden en çok etkilenen sektördür. Risk ve belirsizliklere karşı tarım sektörünü korumak için tarımda sigorta uygulamaları gerekmektedir. Ülkemizde tarım sektörünü tehdit eden risklerin teminat altına alınabilmesi amacıyla 14/ 06/ 2005 tarihli 5363 sayılı "Tarım Sigortaları Kanunu" çıkarılmıştır.

Bu çalışmada, kanun kapsamına alınan riskler ile ilgili olarak yapılacak sigorta sözleşmelerinde standardın sağlanması, riskin en iyi koşullarda transferi için uygun ortam oluşturulması, oluşacak hasarlarda tazminatın tek merkezden ödenmesi ve tarım sigortalarının geliştirilmesi, yaygınlaştırılmasına yönelik Geleneksel ve Devlet Destekli Tarım Sigortaları Uygulamaları kullanımının karşılaştırılması esas alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Tarım Sigortaları, Geleneksel, Devlet Destekli, TARSİM

2011, 62 sayfa

ABSTRACT

MSc. Thesis

COMPARISON OF TRADITIONAL AGRICULTURAL INSURANCE AND GOVERNMENT - SPONSORED AGRICULTURAL INSURANCE APPLICATIONS

Esra PERÇİN

Namık Kemal University

Science Institute

Department Of Agricultural Economics

Supervisor: Doç.Dr. Okan GAYTANCIOĞLU

The aim of this thesis is to show that great importance of Agricultural Insurance Applications, Traditionally known as the agricultural sector and our existing insurance applications compared evaluation of State Supported Agriculture Insurance Practices and efficient use of agricultural development strategies and national development in the agricultural sector within the scope of issues.

Agriculture is the most affected sector among the sectors of natural, economical, social, political, technological and personal risks. Agriculture insurance should be applied against the risks and uncertainties in agricultural sector. "Agricultural Insurance Law", dated 14/06/2005 No. 5363, was promulgated in order to guarantee the risks threatening our country related to agricultural sector.

This study is based upon the comparison in usage of the State Supported Agriculture Insurance applications and traditional agricultural insurance application in term of standardizing the insurance contracts relating the risk covered by the law creating a suitable environment for the transfer of risk under the best conditions and payment of compensation for any damage resulted from a single center for the development of agricultural insurance.

Key Words: Agricultural Insurance, Traditional, State-Sponsored, TARSİM

2011, 62 pages

TEŞEKKÜR

“Geleneksel Tarım Sigortaları İle Devlet Destekli Tarım Sigortaları (TARSİM) Uygulama Esaslarının Karşılaştırılması ve Değerlendirilmesi” konulu yüksek lisans tez çalışmamın yürütülmesinde benden ilgi ve desteğini esirgemeyen danışmanım Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Sayın Doç. Dr. Okan GAYTANCIOĞLU’ na, konuyla ilgili çalışmalarından yararlandığım Sayın Tanfer DİNLER’ e, tez çalışmam sırasında bana yardımlarıyla destek olan Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi TARSİM A.Ş.’ ye ve GÜNEŞ SİGORTA A.Ş. çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Tez çalışmam süresince benden ilgi ve desteklerini esirgemeyen her zaman yanımda olan sevgili aileme sonsuz teşekkür ederim.

Esra PERÇİN

SİMGELER DİZİNİ

AACI	: Amerikan Tarım Sigortaları
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGROSEGURO	: Birleşik Tarım Sigorta Grubu
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
ARIP	: Tarımsal Reform Uygulama Projesi
A.Ş.	: Anonim Şirketi
CCS	: Sigortalar Tanzim Konsorsiyumu
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
DDS	: Sigorta Denetleme Kurumu
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
FAO	: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
FCIC	: Federal Tarım Sigortaları Kurumu
FEOGA	: Avrupa Tarımsal Yön Verme ve Garanti Fonu
IMF	: Uluslararası Para Fonu
MPCI	: Birden Çok Riske Karşı Ürün Sigortaları
OTP	: Ortak Tarım Politikası
SWOT	: Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler Analizi
TARSİM	: Tarım Sigortaları Havuzu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TSV	: Tarım Sigortaları Vakfı
UNCTAB	: Birleşmiş Milletler Ticari ve Tarımsal Kalkınma Komitesi
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
SİMGELER DİZİNİ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	viii
1. GİRİŞ.....	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ.....	6
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	7
3.1.Materyal.....	7
3.2.Yöntem.....	7
4. TARIMDA RİSKLER ve TARIM SİGORTALARI KAVRAMLARI.....	8
4.1.Piyasalardaki Riskler.....	8
4.2.İklim Değişikliğinden Kaynaklanan Riskler/Küresel Isınma.....	9
4.2.1.İklim Değişikliğinin Sonuçları.....	10
4.2.2. Önlem ve Gelecek İçin Çözüm Yolları.....	10
4.3. Tarımda Doğal Riskler.....	11
4.3.1. Doğal Risklerin Yönetimi.....	14
4.3.2. Teknik Koruma Önlemleri.....	15
4.4. Tarım Sigortaları Kavramı.....	17
4.4.1. Uygulanan Tarım Sigortası Branşları.....	19
5. TARIM SİGORTALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	20
5.1. Dünyadaki Gelişim Süreci.....	20
5.1.1. AB Ülkelerinde Tarım Sigortaları Uygulamaları.....	22
5.1.2. ABD’de Tarım Sigortaları Uygulamaları.....	27
5.2. Tarım Sigortaları Uygulamalarında Türkiye Modeli.....	31
5.2.1. Devlet, Özel Sektör Ve Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki İşbirliği.....	35
5.2.2. Devlet Destekli Tarım Sigortaları Uygulamalarında Hedefler.....	35
5.3. Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM).....	38
5.3.1. Tarım Sigortaları Havuzunun Yararları.....	38
5.3.2. Devlet Destekli Tarım Sigortaları (TARSİM) Sisteminin Temel Özellikleri.....	39
5.3.3. Tarım Sigortaları Havuzu Yönetim Şekli İşletilmesi.....	39

5.3.4. TARSİM'in Geliştirdiği Otomasyon Sistemleri.....	42
6. GELENEKSEL TARIM SİGORTALARI İLE (TARSİM) DEVLET DESTEKLİ TARIM SİGORTALARI UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI.....	46
6.1. Geleneksel Tarım Sigortaları ile (TARSİM) Devlet Destekli Tarım Sigortaları Uygulamalarının SWOT Analizi ile Karşılaştırılması.....	53
6.2. Devlet Destekli Tarım Sigortaları Uygulamalarında Tanıtım Çalışmaları.....	55
7. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	56
8. KAYNAKLAR.....	61

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa No
Şekil 5.2. DDTS Geçiş tarım sigortaları organizasyon şeması	34
Şekil 5.3.4.1. DDTS' ye geçilmesiyle artan poliçe sayısı ve prim üretimleri	42
Şekil 5.3.4.2. Tarım sigortaları organizasyon şeması	43
Şekil 5.3.4.3. Kurumsal profil	45
Şekil 6.1.1. Geleneksel tarım sigortaları uygulamaları SWOT analizi	53
Şekil 6.1.2. Devlet destekli tarım sigortaları uygulamaları SWOT analizi	54

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa No
Çizelge 6.1. 2008 – 2009 ve 2010 yılları tarım sigortaları prim üretimleri	52
Çizelge 6.2. 2009 – 2010 Geleneksel tarım sigortaları prim üretimleri	52
Çizelge 6.3. 2009 - 2010 TARSİM prim üretimleri	52

1.GİRİŞ

Bilindiği gibi ülkeler kalkınmak ve yüksek gelir düzeyine ulaşmak için sanayileşme yolunda büyük çabalar sarf etmekte ve kalkınma stratejilerinde, sanayileşmeyi hedef almaktadır. Ülkemizde de aynı politika benimsenmiş olup, milli gelir içinde sınai üretimin payının her geçen gün daha da artması sağlanmaktadır. Ancak bu gelişmeye rağmen, artan nüfusun beslenmesi ve gelişen endüstriye hammadde temininde tarım ürünlerine duyulan ihtiyaçta artmakta olduğu gibi, tarım sektörü, sınai kesime aktarılacak kaynağın yaratıldığı ve sınai üretime talep yaratan sektör olarak önemini korumaktadır. Bu durum, her ülkeyi, tarımını geliştirmek ve bu alanda verimliliği artırmak için çareler aramaya sevk etmiştir. Nüfusunun önemli bir kısmı tarımla iştigal eden ve ihracatı içinde tarım ürünleri payının ağırlığı teşkil ettiği ülkemizde, bu tedbirler daha da önem kazanmaktadır. Diğer taraftan, tarım sigortasının konusunu, teşkil eden toprak ürünleri ile tarımsal faaliyette kullanılan hayvanlar, çeşitli meteorolojik olaylar, hastalıklar ve zararlıların etkisi altındadır. Esasen tarım alanında karşılaşılan rizikolar, diğer faaliyet kollarına nazaran daha değişik ve fazladır. Don, dolu, kuraklık, sel gibi meteorolojik olaylar, çeşitli bitki ve hayvan hastalıkları, böcekler ve diğer zararlılar, tarımsal üretimde yıldan yıla büyük dalgalanmalara sebep olmaktadır. Bu dalgalanmalar çiftçi gelirlerinde bir istikrarsızlık yaratmakta, yatırımları engellemektedir.

Ülkemizde tarımsal üretim daha çok işletmeler tarafından ve geleneksel usullerle yapılmakta olduğundan, tabii şartların, bir yıldan diğerine elde edilen ürün miktarı üzerinde etkisi büyük olmaktadır. Tarımsal üretimin devamlılığı için, ürün fiyatlarının ve çiftçi gelirlerinin istikrarını sağlamak üzere risk yönetimi stratejilerinden biri olan tarım sigortası uygulaması gerekmektedir. Dünyada çeşitli ülkelerde uygulanan tarım sigortalarının kapsamı, uygulanış tekniği ve organizasyonlarının ülkelerin sosyal, ekonomik ve çalışma düzeylerine bağlı olarak planlandığı ve yürütüldüğü dikkati çekmektedir. Sigortanın kapsamına alınan tehlikelerin sayısı ve sigorta tekniği de, yetiştirilen ürünlerin doğal risklerden etkilenme derecesi, doğal risklerin meydana gelme sıklığı, hasarın miktarı, tarım sektörünün genel ekonomideki yeri ve önemi gibi faktörler göz önüne alınarak belirlenmektedir.

Ülkemiz tarım potansiyeli ve tarım faaliyetleri bakımından değerlendirildiğinde, son derece elverişli bir coğrafi konuma ve toprak yapısına sahip bulunmaktadır. Birçok üründe ithalat yapıyor olmamız ve hatta bazı ürünlerde dünya çapında ilk sıralarda yer alıyor olmamız da bunun bir göstergesi olmaktadır. Ülkemizde tarım sigortalarının gelişimini sınırlayan çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler, sigortacılık sektöründen kaynaklanan sorunlar (öz kaynak yetersizliği, kapasite eksikliği, teknik yetersizlikler, personel yetersizliği, tarımı etkileyen risklerin çok çeşitli ve büyük boyutlarda olması), teknik eleman yetersizliği, tarımsal yapıdan kaynaklanan sorunlar (tapu kayıtlarının olmaması, arazilerin küçük, parçalı ve dağınık olması, istatistik verilerin eksikliği), ekonomik nedenler, tarım sigortaları eğitimi ve araştırmalarındaki yetersizlikler, tarım politikalarından kaynaklanan sorunlar olarak ifade edilebilir. Tarım sigortalarının yaygınlaşması, üreticilerin sigorta alternatifleri konusunda yeterince bilgi sahibi olmamaları ve karşı karşıya oldukları riskleri objektif olarak değerlendirememeleri gibi nedenlerle her zaman zor olmaktadır.

Ülkemiz tarım politikalarını daha da geliştirerek, uygulamalara yenilikler katarak devam ettirdiği sürece tarım ülkeleri arasındaki liderliğimizi sürdürmeye devam edebilecektir. Bütün bunların yanında bazı unsurlar tarım sektöründeki mevcut durumumuzu etkilemeye sebep olabilmektedir. Son yıllarda sıkça duyduğumuz ve sonuçları ciddi risk arz eden “Küresel Isınma” dediğimiz, mevsimsel geçişlerde hava sıcaklıklarındaki anormal değişiklikler tarımsal üretimi olumsuz etkileyen sebeplerden biri olarak gösterilebilir. Her geçen gün artan nüfusa bağlı olarak kontrol edilemeyen arzlar da tarımsal üretimimiz ve tarımsal ekonomiyi hatta ülke ekonomisini olumsuz etkileyen sebepler arasında bulunmaktadır. Arza bağlı üretim gerçekleştirilebilmesi için gerekli planlama ve fizibilitelerin, çalışmaların ve istatistiklerin yapılması, yani arz kontrolüne dayalı bir üretim oluşturulması, ülke ekonomisine katkı sağlayacak tarımsal üretime imkan verebilmektedir. Arzın kontrol edilemediği durumlarda fiyatlarda çeşitli dalgalanmalar oluşmakta ve bu durum da piyasalarda tüketici açısından kriz oluşturmaktadır. Ayrıca arz kontrolünün sağlanması ve planlı bir tarımsal üretimin gerçekleştirilmeye başlanması eğer ki bu üretim sürekli ve sağlıklı olacak ise önemli olmaktadır, yani tarımda sürekliliğin sağlanması da bu konudaki en temel şartlardan biridir. Bu yüzden tarımla ilgili, tüketimden önceki her aşamada daha planlı programlı bir yol izlenmelidir.

Tarımsal faaliyetlerde olası riskler ve değişebilecekler durumlar göz önünde bulundurularak bir sonraki adıma geçilmeli, üretim kontrol altında tutulabilmeli ve güven sağlanabilmelidir. Bahsedilen bu risklerin yanı sıra, tarımsal üretime ve ülke ekonomimize en büyük tehdidi doğal riskler oluşturmaktadır. Tarımsal faaliyetlerin doğal risklerden korunması ve güvence altına alınabilmesi ancak ve ancak tarım sigortaları uygulamalarıyla mümkün olabilmektedir.

Tarım sahip olduğu özellikler nedeniyle diğer sektörlere göre doğal, ekonomik ve politik risklerden en çok etkilenen sektördür. En çok etkilendiği risklerin başında doğal riskler gelmektedir. Bu nedenle tarım “üstü açık fabrika” olarak da tanımlanmaktadır. İşletmelerdeki ve diğer üretim yerlerindeki mal ve canları tehdit eden doğal riskler, insanların yaşamlarını kötü etkileyerek tarımsal üretimde dalgalanmalar oluşturmaktadır. Oluşan bu dalgalanmalar tarımsal üretimde istikrarsızlık meydana getirir, dolayısıyla bu koşullarda üretim yapan üreticilerin gelirleri giderek azalmaktadır. Doğal risklerin başında dolu, don, sel, kuraklık, fırtına ve yangın gelmektedir. Gelişmiş ülkelerde doğa olaylarının felakete dönüşmesinin önlenmesi için çalışmalar yapılarak devlet, çiftçi birlikleri ve sigorta şirketlerinin işbirliği ile doğal afetlerin tarımdaki ağır yükünün çiftçinin üzerinden alınmasını sağlayan sistemler geliştirilmiştir. Tarımsal üretimde risk ve belirsizliklere karşı en etkin önlem olarak “sigorta” görülmektedir. Bu nedenle de tarım işletmelerinde bitkisel ve hayvansal üretimi güvence altına alan ve çiftçilerin uğrayacağı zararları karşılayan “tarım sigortası” önem kazanmaktadır. Tarım Sigortası, tarımda risk ve belirsizliklerden dolayı meydana gelebilecek zararların sözleşme şartları çerçevesinde karşılanmasını güvence altına alan bir sistemdir. Tarımda risk ve belirsizliklerden oluşacak zararların ödenmesini esas alan ve “tarım sigortaları” olarak tanımlanan risk transferi programları çerçevesinde yürütülen araştırmalar sonucunda “doğa” olaylarının büyük ölçüde “afet” olmaktan çıkarılması amaçlanmaktadır. Çiftçilerin genellikle kırsal kesimde yaşarken, hem kendini hem de nüfusun diğer kentteki bölümünü besleyerek üretimi gerçekleştirdiklerini düşünürsek, sağlıklı bir ekonomik yapı için çiftçinin ve tarımsal üretimin, sözü edilen riskler karşısında güvencede olması gerekmektedir.

Günümüzde tarım sigortaları uygulamaları sayesinde çiftçinin ürettiği ürüne, kendi can sağlığının korunmasına hatta aile fertlerinin can sağlığının korunmasına kadar uzanan geniş bir yelpaze içinde çeşitli teminatlar verilmektedir. Çiftçinin hayatını ve gelir kaynağını güvence altına alan bu uygulamalar ile tarım sigortaları faaliyetleri, son derece modern

“Avrupa Çiftçisi” standartlarında refah seviyesine ulaşmış bir Türk çiftçisi modeli geliştirmeyi amaç edinilmiştir.

Bu araştırmanın amacı, ülkemizde tarım sigortalarının önemini ve gerekliliğini vurgulayarak, mevcut sigorta uygulamaları olan devlet destekli tarım sigortaları uygulamaları ile özel şirket geleneksel tarım sigortaları uygulamalarının eksik ve güçlü yönlerini karşılaştırmalı olarak değerlendirmektir.

Çalışma yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm olan “Giriş” bölümünde araştırmanın önemi ve amacı ortaya konulmuştur.

Teze katkı sağlayan diğer çalışmaların incelendiği “Kaynak özetleri” isimli bölüm araştırmanın ikinci bölümünü oluşturmaktadır.

“Materyal ve Yöntem” isimli olan üçüncü bölümde, araştırmada kullanılan materyalin nereden ve nasıl toplandığı ile araştırmada kullanılan yöntemler açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde ise “Tarımda Riskler ve Tarım Sigortaları” konuları kapsamlı bir biçimde anlatılmıştır.

Beşinci bölüm, “Tarım Sigortalarının Tarihsel Gelişimi” başlığı altında Türkiye’ de, ABD’ de ve AB ülkelerinde geçmiş yıllarda ki mevcut tarım sigortaları uygulamalarını içermektedir. Bu bölümde Türkiye’de tarım sigortaları kanununun gelişimi kapsamlı bir biçimde anlatılarak sistem adına yapılan uygulamalardan bahsedilmiştir.

Altıncı bölüm, tezin asıl konusu olan “Geleneksel Tarım Sigortaları ile Devlet Destekli Tarım Sigortaları Uygulamalarının Karşılaştırılması” konusunun değerlendirildiği, analiz ve yorumlarının yapıldığı bölümdür.

Son bölüm olan yedinci bölümde ise, önceki bölümlerdeki bulgulara dayanılarak araştırmanın sonucu hakkında genel değerlendirme yapılarak önerilerde bulunulmuştur.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Tez çalışmasında incelenen konularla ilgili olarak yapılan benzer çalışmalardan bazıları kronolojik sıraya göre aşağıda özetlenmiştir.

Aslangiray (1999) yaptığı yüksek lisans tez çalışmasında, “Türkiye’de ve Dünya’da Tarım Sigortalarının Gelişimi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma” yapmıştır.

Saner (1999) yaptığı çalışmada, tarımda risk ve belirsizlik konusunu incelemiş ve tarımda riskin ölçülmesinde kullanılan yöntemlere yer vermiştir.

Dinler (2000) yaptığı çalışmada, tarımda risk yönetimi ve Türkiye’ de tarım sigortaları uygulamalarını değerlendirmiştir.

Çetin (2003) yaptığı çalışmada, sigortanın kapsamına alınan tehlikelerin yetiştirilen ürünlerin doğal risklerden etkilenme derecesini, doğal risklerin meydana gelme sıklığı, hasarın miktarı, tarım sektörünün genel ekonomideki yeri ve önemi gibi faktörleri göz önüne alınarak değerlendirmiştir.

Akçaöz ve Kızılay (2004) yaptıkları çalışmada, çeşitli ülkelerdeki tarım sigortaları uygulamalarını ortaya koymuşlardır.

Dinler (2005) yaptıkları “Tarımda Risk Yönetimi ve Tarım Sigortaları” adlı çalışmada, tarımda doğal riskler ve risk transferi yöntemlerini incelemiştir.

Dinler (2007) yapmış olduğu çalışmada, “Tarım Sigortaları” adlı çalışmasında, tarım sigortaları ile Dünya’da ve Türkiye’ de tarım sigortalarının gelişimi ve organizasyon yapısı, tarım sigortaları yönetimi, tarım sigortaları uygulamalarında karşılaşılan başlıca sorunlar incelenmiştir. Bu çalışmada yeni tarım sigortaları kanunu uygulamalarına da yer verilmiş ve daha önceki uygulamalar ile karşılaştırmalar yapmıştır.

Kıymaz (2008) yaptığı çalışmada, gelişmekte olan ülkeler için gıda güvencesi ve fiyatlar ile gelirlerdeki istikrarsızlığın giderilmesi, gelişmiş ülkelerde gelir ve refahın korunması, gıda güvenliği ve tarımın sürdürülebilir kapasitesinin korunması konularında değerlendirmeler yapmıştır.

TARSİM A.Ş. (2008-2011) yöneticilerinden alınan bilgilere göre, Devlet Destekli Tarım Sigortaları Uygulamaları, yeni yasal düzenlemeler ile tarım sigortaları alanında ki gelişmeler, ürünler bazında tarım sigortaları genel ve teknik şartları, teminat kapsamı ve teminat dışı

haller, devlet destekli tarım sigortaları uygulamalarının ülke ekonomisine etkisi, havuz sistemi konuları açıklanmıştır.

GÜNEŞ SİGORTA A.Ş. (2008-2011) yöneticilerinden alınan bilgilere göre, teminat kapsamaları, yıllara göre prim üretimleri, geleneksel tarım sigortaları uygulamaları ile devlet destekli tarım sigortaları uygulamaları prim üretimleri karşılaştırılması, şirketin genel olarak tarım sigortaları uygulama faaliyetleri ve devlet destekli sisteme yaklaşımları konularında açıklamalar yapılmıştır.

ZİRAAT SİGORTA A.Ş. (2010-2011) yöneticilerinden alınan bilgilere göre, teminat kapsamaları, yıllara göre prim üretimleri, geleneksel tarım sigortaları uygulamaları ile devlet destekli tarım sigortaları uygulamaları prim üretimleri karşılaştırılması, şirketin genel olarak tarım sigortaları uygulama faaliyetleri ve devlet destekli sisteme yaklaşımları konularında açıklamalar yapılmıştır.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1 Materyal

Araştırmanın materyali, tarım sigortaları konusunda yayınlanan raporlar ve notlardan, TSRŞB Türk Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği' nin yayınlarından ve Tarım Şurası kararlarından, GÜNEŞ SİGORTA A.Ş. ve diğer sigorta şirketleri istatistiklerinden, Tarım Sigortaları Vakfı çalışmalarından, TARSİM (Tarım Sigortaları Havuzu) çalışmalarından ve tarım sigortaları konusunda yapılan özel çalışmalardan elde edilen verilerden oluşmuştur.

Araştırmanın konusu olan, “Geleneksel Tarım Sigortaları ile Devlet Destekli Tarım Sigortaları Uygulamalarının Karşılaştırılması” için, Türkiye’ de tarım ve sigortacılık kavramlarının öneminin vurgulanmasıyla başlatılıp, tarımda sigortaya gereksinim ve mevcut tarım sigortaları uygulamaları, hasar organizasyon yapısı ve yeni yasal düzenlemelerin getirdiği artılar, geleneksel ve devlet destekli tarım sigortalarında genel ve teknik şartlardaki benzer yönler ve farklılıklar, geleneksel tarım sigortalarının devlet destekli tarım sigortalarına entegrasyonu ve devlet destekli tarım sigortalarındaki hedefler ortaya konularak incelenmiş, sistemdeki sorunlar belirtilmiş ve çözüm yolları araştırılmıştır.

3.2.Yöntem

Çalışmada materyal olarak ilgili yerli ve yabancı literatürden, istatistiklerden ve tarım alanındaki değişik dokümanlardan yararlanılmıştır. Ayrıca, Avrupa Topluluğu İstatistik Ofisi (Eurostat) verilerinden de faydalanma yoluna gidilmiştir. Bunun dışında Tarım Sigortaları Vakfı, TARSİM A.Ş. Genel Müdürlük, Güneş Sigorta A.Ş. ve Ziraat Sigorta A.Ş. ile Devlet Destekli Tarım Sigortaları konusunda uzman kişilerin görüşlerine de yer verilmiştir.

Yapılan tüm çalışmalar sonunda Geleneksel Tarım Sigortalarının Devlet Destekli Tarım Sigortaları ile karşılaştırılması SWOT analizinden yararlanılarak analiz edilmiştir. Türkiye’ de özel sigorta şirketleri tarafından uygulanan Geleneksel Tarım Sigortaları Uygulamaları ile (TARSİM) Devlet Destekli Sistemin zayıf ve güçlü yönleri yine kalitatif bir analiz yöntemi olan SWOT analizi ile değerlendirilmiştir.

4. TARIMDA RİSKLER VE TARIM SİGORTALARI KAVRAMI

4.1. Piyasalardaki Riskler

Tarım, dünya nüfusu açısından önemli bir ekonomik faaliyet olmasının yanı sıra ekonomik, toplumsal, siyasi, teknolojik ve doğa kaynaklı risklerin etkisi altında bulunan kendine özgü bir sektördür.

Tarım, sosyal açıdan bakıldığında istihdam edilen işgücü ve geçimini sağlayan nüfus hacmi açısından önemli olduğu kadar toplumun gıda güvencesi açısından da değişilmezdir. Tarımın insanlığın beslenmesindeki fonksiyonu ve gıdaya ulaşılabilirlik yani gıda güvencesi dikkate alındığında tarımsal üretimi tehdit eden risklerin yönetimi önem kazanmaktadır. Bu nedenle, gelişmiş ülkeler, uyguladıkları "Risk Yönetim Programları" ile risk paylaşımını ve transferlerini gerçekleştirmektedirler. Dünya ölçeğinde tarımda yaşanan gelişmeler açıklanmadan önce tarım piyasalarının yapısının doğru algılanmasına yardım edecek bazı konuların ele alınmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Tarım ürünleri piyasalarının temel özellikleri bağlamında bakıldığında, üretim, piyasa ve fiyat ilişkileri ve pazarlama-tüketim yönleri öne çıkmaktadır. Üretim düzeyinde ele alındığında, her dönemde tarımsal üretim miktarını belirleyen unsurun sadece fiyatlar ve kullanılan girdi miktarı olmadığı anlaşılır. Tarımsal üretimde hava durumu, hastalıklar ve toprak yapısı gibi dış etkenler de bulunmaktadır.

Tarım piyasalarını diğer piyasalardan ayıran temel farklılık, piyasaların üretim açısından doğal koşulların etkisine açık olması ile arz ve talebin fiyat esnekliklerinin düşük olmasının neden olduğu arz-talep dengesizliğine bağlı fiyat dalgalanmalarından kaynaklanan istikrarsızlık ve risklerdir. Tarımsal üretimin iklim koşullarının doğrudan etkisi altında olması, üretimin (rekoltenin), hava koşullarına göre beklenenin üzerinde (bolluk ya da var yılı) ya da beklenenin altında (kıtık ya da yok yılı) olması sonucunu doğurmaktadır. Bu şekilde üretimde ortaya çıkan değişmeler, fiyatlarda dalgalanmalara neden olmakta ve üretici gelirlerini de doğrudan etkilemektedir. Hava koşullarından bağımsız olarak tamamen tarımın doğasına bağlı biçimde, yılda bir ya da iki defa hasat edilen tarımsal ürünlerin üretiminin belli bir döneme yoğunlaşması ancak tüm yıl boyunca tüketilmesi nedeniyle, fiyatlarda mevsimsel dalgalanmalardan söz edilebilmektedir.

Ürünün ilk ve son pazarlama dönemlerinde fiyatlar artarken en bol olduğu dönemde fiyatlar oldukça düşebilmektedir. Fiyat değişimlerinin yıllık ve mevsim içi değişim şiddeti büyük ölçüde üretim miktarına bağlı olmaktadır. Bununla birlikte, dalgalanmalar stoklanabilir olan ve olmayan ürünler için farklılıklar gösterebilmektedir (Sneessens ve Kazgan 2003).

Yukarıda açıklanan çerçevede, doğaya bağlı veya çeşitli piyasa koşullarının tarımsal gelir üzerinde neden olduğu olumsuz etkileri azaltmak üzere değişik kamu müdahaleleri içeren tarım politikaları devreye girmektedir. Birçok ülkenin politika düzenlemeleri fiyatların istikrarlı kılınması yoluyla tarımsal gelirin istikrara kavuşturulması ve kabul edilebilir bir gelir seviyesinin sağlanması üzerine inşa edilmiştir. Tarım politikası amaçlarının bileşimi, ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklı ağırlıklarda olabilmektedir. Gelişmekte olan ülkeler için gıda güvencesi ve fiyatlar ile gelirlerdeki istikrarsızlığın giderilmesi birincil amaçlar iken, gelişmiş ülkelerde gelir ve refahın korunması, gıda güvenliği ve tarımın sürdürülebilir kapasitesinin korunması (nüfusun korunması, çevreye duyarlılık v.b.) önem kazanmaktadır. Gelişmiş ülkelerin tarım politikalarının amaçları arasında gıda güvencesi boyutu öncelikli görünmese de tarım politikalarının tarımsal üretimin artırılması ve dışsal ekonomik etkilere karşı korumacı yaklaşımla tarımda çalışanların iş ve gelirlerinin garanti edilmesi yaklaşımı bunu sağlamaktadır (Kıymaz 2008).

4.2. İklim Değişikliğinden Kaynaklanan Riskler / Küresel Isınma

Son bin yıllık süreçte en sıcak dönem 21. Yüzyıl olmuştur. Süratle önlem alınmaması halinde, küresel ısınmanın etkisiyle sıcaklığın, insanoğlunun daha önce hiç yaşamadığı değerlere ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Tarımsal üretimde de önümüzdeki dönem yaşanması olası risklerin önemli bir bölümünün küresel ısınmaya bağlı iklim değişikliklerinden kaynaklanacağını öngörmek yanlış olmayacaktır. Tanımlamak gerekirse, insanlar tarafından atmosfere salınan gazların sera etkisi yaratması sonucunda dünya yüzeyinde sıcaklığın artmasına “küresel ısınma” denir.. Küresel ısınmaya, atmosferde artan sera gazlarının neden olduğu düşünülmektedir. Başta karbondioksit ve metan gibi bazı gazların, güneşten gelen radyasyonun bir yandan dış uzaya yansımalarını önleyerek ve diğer yandan da bu radyasyondaki ısıyı soğurarak yerkürenin fazlaca ısınmasına yol açtığı ileri sürülmektedir.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (United Nations Framework Convention on Climate Change/UNFCCC) küresel iklim sisteminin belirgin ve gittikçe artan bir şekilde ısınması konusunda küresel değişikliklerle büyük doğal afetlerin sayıları arasında bir ilişki kurulabileceği düşünülmektedir. Doğal afetlerin meydana geliş sıklığındaki artışın dışında, bu afetlerin ekonomik etkileri de önemli bir biçimde artış göstermiştir. Doğal afetlerin sebep olduğu ekonomik kayıplar yıllar içinde artan bir şekilde sigortacılar tarafından teminat altına alınmıştır.

Gözlemlenen küresel ısınmanın etkileriyle son yıllarda özellikle tarım sektörü, açık alanda çalışılması nedeniyle iklim olaylarındaki ani değişikliklerden en çok etkilenen sektör olmuştur.

4.2.1. İklim değişikliğinin sonuçları

- Kuraklıklar daha sık görülmekte ve daha uzun sürmektedir.
- Yağışlar daha şiddetli ve düzensiz bir şekilde meydana gelmektedir.
- Sel tehlikesi büyümekte ve dolu daha sık olarak fırtınayla birlikte görülmektedir.
- Kar örtüsünün olmaması don hasarında artışa yol açmaktadır.

Tüm bunlar tarımda hasat güvenilirliğinin düşmesine yol açmaktadır. Artmış permafrost (kutuplarda sürekli donmuş durumdaki toprak tabakası) erimesi ile deniz seviyesinin yükselmekte olduğu da bir gerçektir. El Nino olaylarının sayısındaki artış ve tarımsal ürünlere ve orman alanlarına hasare istilalarındaki artış da diğer gerçekler arasında yer almaktadır.

4.2.2. Önlem ve gelecek için çözüm yolları

- 1- Riskleri en aza indirebilmek için hasara maruz bölgelerin veya tanımlanmış risklerin dikkatle gözlemlenmesi,
- 2- Geçmişteki hasarlar artık gelecekteki hasarların temsilcisi olmadığından, trend oranlarına dayanılarak, beklenen risk hesaplamaları yapılmalıdır.
- 3- İnsanların bu konudaki bilincinin artırılması,

- 4- Tüm risk yönetiminde özel sektör-kamu sektörü ortaklığı gibi güvenilebilir sistemlerin entegre edilmesi ve genişletilmesi,
- 5- Yoğun iletişimin teşvik edilmesi ve tüm ilgili tarafların bilincinin artırılması,
- 6- Kyoto hedeflerinin uygulanması.

Aralık 1997’de 119 devlet tarafından Kyoto Protokolü imzalandı; bu protokolün amacı 1990’ı baz yıl alarak, sera gazlarının küresel emisyonunun 2012 yılına kadar yaklaşık % 5 oranında azaltılmasıydı. AB-15, 2012 yılına kadar bu emisyonu % 8 oranında azaltma çalışmalarında bulunmuştur. Tüm dünyada iklim korumasının iyileştirilmesi için verilmesi gereken savaş, çevresel ve ekonomik politika üreticileri için kaçınılmaz ve çok güç bir görev olmaktadır. Yıllar geçtikçe, doğal risk sigortacıları iklim değişikliklerinin neden olduğu etkileri yakından yaşamış ve bunun sonucunda da iklimin korunmasına hayati öneme sahip bir ilgi göstermeye başlamışlardır. Ciddiye alınması gereken öneme sahip bu etkiler “Tarım Sigortaları Bilinci” nin gerekliliğinin ve geçerliliğinin vurgulanmasına neden olmuştur.

4.3. Tarımda Doğal Riskler

Gelişmekte olan ülkelerde ekonomilerinin en belirgin özelliklerinden biri, tarım sektörünün hayati önem taşımasıdır. İhracat gelirleri büyük ölçüde tarım sektörünün üretimine bağımlıdır ve tarım sektöründeki iş gücünün önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ancak “Tarım üstü açık bir fabrikadır.” ve bu haliyle doğal, ekonomik, sosyal ve kişisel risklerin en çok etkilendiği ve bağımlı kaldığı bir sektördür. Bu risk ve belirsizlikler tarım işletmelerinde bitkilerin, hayvanların ve işletmede bulunan insanların yaşamlarını olumsuz etkilemekte ve tarımsal üretimde dalgalanmalara neden olmaktadır. Bu dalgalanmalar da tarımsal gelirlerde istikrarsızlığa neden olmaktadır. İşletmelerdeki mal ve canları tehdit eden doğal riskler tarımsal işletmelerdeki en önemli risklerdir ve özellikle bitkisel üretime önemli zararlar vermektedir. Çiftlikte ki tarımsal üretimi olumsuz etkileyen en önemli riskler içinde meteorolojik karakterli doğal riskler yer almaktadır. Bu doğal riskler sonucu; sel, kuraklık, don, dolu, fırtına başta olmak üzere ağırlıklı çeşitli şekillerde oluşan doğal afetler çiftçinin mal ve can varlıklarına önemli ölçüde zarar vermektedir ve bu risklerin gelecekte artan bir yoğunlukta devam edeceği de bilinmektedir.

Kuraklık

Doğal iklim olayları ve insan faktörü ile oluşturulan küresel ısınma sonucunda ancak aynı iklim içinde sıcaklığın aşırı artmasının yanı sıra aşırı düşmesi de söz konusudur. Bugün artık, bu yüzden “4 mevsim”i tanımlamak oldukça güçleşmiştir. Son yıllarda Türkiye’de yaşanan kuraklıklar, aşırı yağışlar, seller, fırtınalar, orman yangınları don ve dolu fırtınaları: tarım alanlarında ürünlerin, barınaklarda hayvanların ve evlerinde insanların ölümlerine neden olmuştur.

Kuraklık konusu bugünün değil yüz yılın kabusu olarak literatürlerde yerini almıştır. Bilinenin aksine su fakiri ülkeler arasında yer alan Türkiye’de, çiftlik bazında bitkisel üretimdeki gerilemenin artmasının da en önemli rolünün kuraklık ve buna bağlı verim kaybı olduğu bilinmektedir. Bu durum; sadece çiftçinin gelirindeki azalma ile sınırlı kalmamış, önemli tarım ürünlerinin birçoğunda ithalatı tetiklemiştir. Daha önceki yıllarda Avrupa’da meydana gelen bir kuraklık sonrası düşen verim ve artan fiyatlar sonucu tarım ürünleri ihracat payını arttıran Türkiye artık küresel ısınmanın tüm dünyayı etkilemesi nedeni ile hem iç hem dış pazarda kuraklığın yarattığı önemli sorunlar ile karşı karşıyadır. Kuraklığa karşı gerekli tüm önlemleri almak için bir taraftan Kuraklık Yönetimi Koordinasyon Kurulu oluşturulmuş ve Tarımsal Kuraklık Eylem Planı hazırlanmıştır. Su kaynaklarımızın daha verimli ve ekonomik kullanımı amacı ile modern sulama yöntemlerinin desteklenmesi kapsamında çiftçilere hibe desteği verilmiştir. Ayrıca damla sulama ve yağmurlama sulama sistemlerine yatırım yapan çiftçilere de yüksek banka kredisi kullandırılmıştır. Suyun %70-80’inin tarımsal üretimde kullanıldığı bilindiğinden çiftçilerimizin %25 oranında yapacağı tasarrufun diğer sektörlerin tüm harcamasına eşdeğer olduğu ortadadır. Bu nedenle kuraklığa karşı yürütülen çalışmaların yanı sıra su kullanımına ilişkin yasal düzenlemeler bir an önce yapılmalı ve organizasyonda yer alan paydaşların ortak akıllarda buluşması sağlanmalıdır. Katılımcı damla sulama sistemleri yaygınlaştırılmalı, minimum su tüketimi ve maksimum kar sağlayan tarım ürünleri desteklenmelidir. Bütün bunlara bağlı olarak bitkisel ürünlerdeki arz talep dengesinin tarım sektörünün lehine hızla değişmesi ile tüketicinin sağlıklı ve doğal beslenmeye yönelmesi sayesinde dünya’da tarım en önemli sektör haline gelecektir.

Fırtınalar

Fırtınalar, sebep oldukları zarar sıklığı ve etkiledikleri toplam alan itibarıyla dünya çapında, tüm doğal afetlerin en belirginidir. Fırtınaların hızları saatte 250 km' yi bazı alanlarda 300 km' yi bulur. Kasırgaların etki alanının çapı genellikle 100-200 km iken, fırtına alanı 200-500 km eninde olabilir. Sahil kesimleri ve adalar fırtınaların sadece direkt etkisine değil aynı zamanda yüksek ve köpüklü dalgalarına maruz kaldıkları için daha fazla etkilenirler. Fırtına şiddeti ana karanın iç kesimlerine ilerledikçe azalır. Bunda yüzeysel sürtünme ve fırtına sistemine sürekli olan enerji (öncelikle su buharı) kaybı etken olur. Diğer taraftan, bu durum özellikle rüzgar yönündeki dağ yamaçlarında ağır yağışlara ve tarım alanlarında toprak ürün kaybı yaratan ciddi sel afetlerine neden olur. Gök gürültülü fırtınalar en etkili doğal olaylardan birisidir. Dünyada her an yaklaşık 1500 gök gürültülü (şimşekli) fırtına meydana gelmektedir. Gök gürültülü (şimşekli) fırtınalar, dolu ve aşırı yağmur gibi kötü hava koşullarına öncülük eder.

Değişen hava hareketlerine bağlı olarak fırtına ve kasırgalar önemli hasarlar meydana getirmektedir. Diğer taraftan, fırtınanın beraberlerinde getirdiği yağmur ve dolu son derece olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Dolu Fırtınaları

Dolunun ne zaman nereye yağacağı bilinmediği gibi lokal etkisi vardır. Ancak, dolu fırtınaları geniş ölçüde tarıma, çiftlikteki binalara ve insanlara zarar verir. Eğer geniş alanlarda aşırı dolu olursa ürünlerin hasarı %100'e ulaşır. Genellikle gök gürültüsü eşliğinde meydana gelen dolu yağışı 10 km genişliğinde ve yüzlerce km uzunluğunda bir alanı kapsayabilir. Bu yağışlar genellikle şiddetli yağmur, şimşek ve dolu fırtınasını da beraberinde getirirler. Bunlar da zararın artışıını etkilerler. Dolu fırtınaları için önemli bir ön koşul yükseklik ile ani sıcaklık düşüşleridir. (Kararsız tabaka) Bu kararsız tabakalar, toprak zemini de kuvvetli hava yükselmelerine sebep olduğundan üst tabakalarda yüksek rüzgar alanı ile kuvvetli bulut oluşumları başlar. Bu tip bir üst tabaka rüzgar alanında, dolu zerrecikleri bulutun üst düzeyinde askıda kalırken, su damlaları ve buz kristalleri bu zerrelere bağlandıkça katman sayısı artar. Bu şekilde katman sayısı arttıkça ağırlığı da artar. Bu ağırlığı taşıyamayan hava koşullarından kurtulan daneler "dolu" olarak düşmeye başlar.

4.3.1. Doğal risklerin yönetimi

Gelişmiş ülkelerde doğa olaylarının felakete dönüşmesinin önlenmesi için yapılan tüm çalışmalar “Risk Yönetimi” adı altında toplanmıştır.

Tarımda risk yönetimi beş esas altında toplanabilir:

- Risk kaynakları ve riskin ölçülmesi
- Risk davranışlarının düzenlenmesi ve üreticilerin risk yüklenme kapasitesi
- Risk yönetim stratejileri
- Tarımsal karar analizi uygulamaları
- Tarımsal politikaların oluşturulmasında riskin dikkate alınması

Riskin varlığı ve üreticilerin risk karşısında gösterdikleri davranışlar tarım sektörünün başarısını etkilemektedir. Risk ve belirsizlikler karşısında kişiler olaylara farklı reaksiyonlar vermekte ve olaylar karşısında farklı kararlar almaktadır. Risk davranışlarını açıklamada üreticilerin risk tercihleri ve riske olan eğilimleri büyük önem taşımaktadır (Saner 1999).

Riske karşı olan kişiler daha tedbirli kişilerdir ve daha az riskli durumları, yatırımları ya da gelir kaynaklarını tercih ederler. Bu kişiler düşük gelir veya kayıp olasılığını düşürmek için bir miktar gelirden vazgeçerler. Bu vazgeçilen gelir miktarı kişinin risk primi olarak bilinmektedir. Bu primin miktarı riske karşı olma derecesine göre değişmektedir. Risk tercih eden kişiler daha maceracı kişilerdir. Bu kişiler daha riskli iş alternatiflerini tercih etmektedirler ve kayıp olasılıklarını düşürmek için kazançlarından vazgeçmeye istekli değillerdir. Fakat bu kişilerin riski tercih etmeleri bütün riskleri kabul edecekleri anlamına gelmemektedir. Aksine bu kişilerin belirli bir getirisi olan bir faaliyetten beklenilenden daha düşük gelir elde etmeyi kabul etmeleri ya da prim ödemeyi seçmeleri anlamına gelmektedir. Riske nötr olan kişiler ise sonuçların beklenen değerlerine dayanan kararlar verirler ve gelir dağılımlarına bakmadan en yüksek beklenen değeri olan faaliyetleri seçerler.

Risk davranışları, kişilerin amaçlarına ve finansman kaynaklarına göre değişmektedir. Ayrıca yaş, cinsiyet, eğitim, tecrübe, yetenek ve gelenekler de risk davranışlarını etkileyen faktörler arasındadır. Ayrıca kişilerin risk davranışları açısından hangi grupta yer aldığının bilinmesi önemlidir. Çünkü çiftçilerin sahip oldukları risk davranışları tarımda yeniliklerin yayılma ve benimsenme süreçlerini etkileyen etmenler arasındadır.

Teknolojik bir yeniliğin çiftçiler tarafından benimsenmesinde, yayım çalışmasının başarısı yanında üreticilerin riske karşı davranışlarının bilinmesi de önemlidir. Uygulanacak tarım politikalarının belirlenmesinde de risk davranışları önemli bir faktördür.

4.3.2. Teknik koruma önlemleri

Tarımda doğal risklerin yönetiminde öncelikle; teknik koruma önlemleri yer almaktadır. Erken uyarı sistemlerinin yanı sıra, kuraklık riski karşısında minimum su tüketimi sağlayan sistemlerin kullanımı, az su tüketen bitki desenine ve bodur meyveciliğe yönelme bunlardan birkaçıdır. Ülkeler, doğal risklerin etkilerini, daha riskler felaket haline gelmeden teknik önlemlerini alarak, önemli ölçüde azaltmaktadırlar. Önceleri verim artırmaya yönelik çalışmaları amaçlayan genetiği değiştirilmiş organizmalar (GDO) konusundaki çalışmaların giderek hastalık ve zararlıların etkilerinin azaltılması, don, dolu ve fırtınaya dayanıklı çeşitlerin yetiştirilmesiyle devam ettiği görülmektedir. Meyve üretiminde değişik klon anaçlarının dona karşı toleransları ve dirençleri çeşitli ülkelerde denenmekte ve direnci etkileyen mekanizma çözülmeye çalışılmaktadır. Don, dolu ve fırtınaya dayanıklı çeşitlerin yetiştirilmesi, risk yönetiminin bir parçası olarak bir taraftan doğal risklere karşı direnç gösterme özelliğini elde ederken, diğer taraftan ise; teknolojik riskler konusunda yeni soru işaretleri oluşturmaktadır.

Tarımda risk ve belirsizliklerden oluşacak zararların ödenmesini esas alan ve “tarım sigortaları” olarak tanımlanan risk transferi programları çerçevesinde yürütülen araştırmalar sonucunda “doğa” olaylarının büyük ölçüde “afet” olmaktan çıkarılması amaçlanmaktadır. Aslında, bu gelişmiş bazı ülkelerde önemli ölçüde başarılmış ve ciddi sonuçlar elde edilmiştir. Tarımda ki risklerin meydana getireceği zararları en az düzeye indirmek için üreticiler gelişen teknolojilere de bağlı olarak birçok yöntem geliştirmek zorunluluğu hissetmişlerdir. Dünya genelinde her konudaki Risk Yönetim Sistemlerinin yanı sıra Tarımdaki Riskler ve bu risklerin yönetimi için yeni sistemler geliştirilmekte ve uygulamaya konulmaktadır. Tarımdaki Risk Yönetim şekillerinin en etkili ve önemlisi, tarım sigortaları alanındaki uygulamalardır. Çiftçilerin genellikle kırsal kesimde yaşarken, hem kendini hem de nüfusun diğer kentteki bölümünü besleyerek üretimi gerçekleştirdiklerini düşünürsek, sağlıklı bir ekonomik yapı için çiftçinin ve tarımsal üretimin sözü edilen riskler karşısında güvende olması gerekmektedir. Tarımdaki risk ve belirsizliklerden meydana gelecek zararı karşılayan bu güvence sistemi “Tarım Sigortası” olarak adlandırılmaktadır.

Tarım Sigortaları, çiftçinin can ve mal varlığı üzerindeki risklerin çiftçinin üzerinden alınıp sigorta sistemine transfer edilmesi işleminin tamamını ifade eder. Bu haliyle uluslar arası bir imece sistemidir (Dinler 2000). Bu sistemin içinde tarımla ilgili mal ve can unsurlarını tehdit eden riskleri içine alan her türlü sigorta akla gelmektedir. Bunun için gelişmiş ülkelerde ekonomi tarıma dayalı olmamakla birlikte tarımsal üretim zinciri içerisindeki bitkileri, hayvanları, alet ve makineleri, tesis ve barınakları, çiftçiyi ve ailesini çeşitli riskler karşısında teminat altına alan tarım sigortaları sistemlerinin, çok yönlü olarak geliştiği görülmektedir. Bu nedenle, tarım sigortalarını herhangi bir sınıflandırmaya tabi tutmak istediğimizde geniş anlamı ile üretimin gerçekleştiği çiftlik esas alınarak mal ve can sigortaları olarak sınıflandırabilir (Dinler 1993).

Mal Sigortaları

Bitkisel Ürünlerin Sigortası

Çiftlik Hayvanları Sigortası

Tarım Makinelerinin Sigortası

Tesislerin ve Barınakların Sigortası

Can Sigortaları

Çiftçi ve Ailesinin Sigortası

Diğer Çalışanların Sigortası

Bazı ülkelerde yukarıdaki sınıflandırmada yer alan mal ve canların sigortasının tanımı tarım sigortaları olarak değerlendirilirken, bir takım ülkelerde ise sadece ürünlerin ve çiftlik hayvanlarının tarım sigortası kapsamında yer aldığı görülmektedir.

Türkiye’de henüz yeni olan sigortacılık faaliyetleri içerisinde köylerdeki çiftçilerin ve ailelerinin hayat, kaza, sağlık sigortalarından birçoğunun yoksun olduğu, alet ve makinelerinin, tesis ve barınaklarının sigortalanması konusunda da önemli bir ilerleme olmadığı görülmektedir. Sigortanın bu konuları ile tarım sigortalarının dışındaki diğer sigorta branşları ilgilenmektedir. Diğer birçok ülkede olduğu gibi “Türkiye’de de Tarım Sigortaları” denildiğinde ürünlerin ve çiftlik hayvanlarının sigortası anlaşılmakta ve uygulamalar da buna dayalı yapılmaktadır.

4.4. Tarım Sigortaları Kavramı

Sigorta, fertlerin hayatta bazı şartlar altında karşılaşacakları zarar ve masraflara sebep olan olayların ekonomik sonuçlarından kendilerini korumak için önceden tedbir alma ihtiyaçlarından doğmuştur. Sigorta, aynı ve benzeri rizikolara maruz bulunan kişiler topluluğunda rizikonun gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkacak ihtiyacın belli bir para (prim) karşılığında giderilmesine yönelik bağımsız bir hukuki talep hakkına sahip olunmasıdır.

Sigortanın Yararları:

- Güvenlik sağlar,
- Milli kaynakları korur ve güçlendirir,
- Kredi teminine kolaylık sağlar,
- Kapital birikimini sağlar,
- Tasarruf vasıtasıdır.

Bilindiği gibi ülkeler kalkınmak ve yüksek gelir düzeyine ulaşmak için sanayileşme yolunda büyük çabalar sarf etmekte ve kalkınma stratejilerinde, sanayileşmeyi hedef almaktadır. Ülkemizde de aynı politika benimsenmiş olup, milli gelir içinde sınai üretimin payının her geçen gün daha da artması sağlanmaktadır. Ancak bu gelişmeye rağmen, artan nüfusun beslenmesi ve gelişen endüstriye hammadde temininde tarım ürünlerine duyulan ihtiyaçta artmakta olduğu gibi, tarım sektörü, sınai kesime aktarılacak kaynağın yaratıldığı ve sınai üretime talep yaratan sektör olarak önemini korumaktadır. Bu durum, her ülkeyi, tarımını geliştirmek ve bu alanda verimliliği artırmak için çareler aramaya sevk etmiştir. Nüfusunun önemli bir kısmı tarımla iştil eden ve ihracatı içinde tarım ürünleri payının ağırlığı teşkil ettiği ülkemizde, bu tedbirler daha da önem kazanmaktadır. Diğer taraftan, tarım sigortası, konusunu teşkil eden toprak ürünleri ile tarımsal faaliyette kullanılan hayvanlar, çeşitli meteorolojik olaylar, hastalıklar ve zararlıların etkisi altındadır.

Tarım alanında karşılaşılan rizikolar, diğer faaliyet kollarına nazaran daha değişik ve fazladır. Don, dolu, kuraklık, sel gibi meteorolojik olaylar, çeşitli bitki ve hayvan hastalıkları, böcekler ve diğer zararlılar, tarımsal üretimde yıldan yıla büyük dalgalanmalara sebep olmaktadır. Bu dalgalanmalar çiftçi gelirlerinde bir istikrarsızlık yaratmakta, yatırımları engellemektedir.

Ülkemizde tarımsal üretim daha çok işletmeler tarafından ve geleneksel usullerle yapılmakta olduğundan, tabii şartların, bir yıldan diğerine elde edilen ürün miktarı üzerinde etkisi büyük olmaktadır. Toprak ürünlerindeki tabiat şartlarına bağımlılık yanında, hayvancılığında ilkel usullerle yapılması nedeniyle, bu dalgalanmalar, gelir düzeyi düşük çiftçilerimizi, o yılki geçimini sağlayacak geliri elde edemez ve ertesi yılın üretim masraflarını karşılayamaz duruma düşürebilmektedir. Devletin yurt ekonomisini de etkileyen bu gibi hallerde çiftçilere gelecek yıllarda da faaliyetlerine devam etmelerini sağlamak üzere çeşitli şekillerde yardımlar yapmaktadır (Ödünç ve faizsiz zirai krediler, tazminat ödemeleri vs.). Bu yardımlar bir araya getirildiğinde oldukça büyük rakamlara ulaşmaktadır. Diğer taraftan barajlar, bentler, kanallar inşa etmek suretiyle sel ve seylaplara mani olmak, kuraklığın tesirini azaltmak amacıyla kuru tarım usulünü uygulamak, haşere ve hastalık mücadelesi yapmak gibi tedbirlerle tarım rizikolarını tamamen bertaraf etmek mümkün olmamaktadır. Gerek bu önleyici tedbirlerle, gerekse devletin çiftçilere yaptığı yardımlarla tarım rizikolarının çiftçi gelirlerinde yarattığı istikrarsızlığın önlenememesi karşısında; bir çok ülkede uzun yıllardan beri bu amaçlarla uygulanan tarım sigortası büyük önem kazanmaktadır. Ancak, hemen belirtmek gerekir ki, tarım sigortası, uygulanması en güç sigorta branşlarının başında gelmektedir. Temin edilen rizikoların katastrofik nitelikte olmaları, reasürans teminindeki güçlük, geniş bir uzman kadrosuna duyulan ihtiyaç gibi nedenlerle, devletin yardım ve himayesini gerektiren bu sigorta branşı, bu güçlüklerle rağmen birçok ülkede uygulamaya konulmuş ve devlet bütçelerinden aktarılan kaynaklarla desteklenmiştir.

Tarım sektörü, dünya nüfusu açısından taşıdığı kritik önemin yanı sıra ekonomik, sosyal, siyasal, teknolojik ve kişisel risklerden yüksek düzeyde etkilenen, son derece hassas bir faaliyet sahası olarak kendine özgü bir yapıya sahiptir. Bu açıdan bakıldığında, tarımın insanlığın beslenmesindeki fonksiyonunu etkili bir şekilde yerine getirmesi; tarımsal üretimi tehdit eden risklerin yönetimiyle doğrudan ilişkilidir. Bu nedenler, gelişmiş ülkeler, uyguladıkları çeşitli korumacılık politikaları, "Risk Yönetim Programları" ve bu programlar içerisinde önemli bir yer alan; "Tarım Sigortaları Uygulamaları" ile risk paylaşımını ve transferlerini gerçekleştirmektedirler.

Ülkemizde de tarım sektörünü tehdit eden risklerin teminat altına alınabilmesi amacıyla bir sigorta mekanizmasının devreye sokulması düşünülmüş ve bu amaçla 14/06/2005 tarihli 5363 sayılı "Tarım Sigortaları Kanunu" çıkarılmıştır.

4.4.1. Uygulanan tarım sigortası branşları

Aşağıda, 5363 Sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden önceki dönemde uygulanan tarım sigortası branşları hakkında bilgiler verilmiştir.

1-Tarım Ürünleri Dolu Sigortası: Tarım üreticilerinin her türlü bağ - bahçe ve sera ürünlerini, dolu zararlarına karşı teminat altına alan sigortadır. Bu sigorta ile dolu tanelerinin vuruşunun doğrudan doğruya ürün miktarında meydana getirdiği eksilme, yani sadece miktar azalmasına (ürün kaybı) neden olan zararlar güvence altına alınır.

2-Büyükbaş – Küçükbaş Hayvan Hayat Sigortası: Sahibine ekonomik kazanç sağlayan çiftlik ve besi hayvanlarının, her türlü adi ve bulaşıcı hastalık veya kaza nedeniyle ölümlerinden dolayı uğranılan ekonomik kayıpları temin eden sigortadır.

3-Kümes Hayvanları Hayat Sigortası: Üretim işletmelerinde bulunan kümes hayvanlarının ölümleri veya zorunlu kesilmelerinden dolayı sigortalının doğrudan doğruya uğradığı maddi zararları karşılar.

4-Sera Sigortası: Seraların, dolu veya doluya ek olarak yangın ve fırtına (hortum) riskleri nedeniyle uğrayabilecekleri fiziki hasarların yanı sıra, seralarda yetiştirilen ürünlerin miktarlarında, söz konusu risklere bağlı olarak meydana gelen eksilmeleri, poliçedeki sigorta bedeline kadar temin eden sigortadır. Sigorta bedeli; seranın konstrüksiyon ve örtü bedeli ile, ısıtma, havalandırma, sulama işlerinde kullanılan cihaz ve tesisatın bedeli ve serada yetiştirilen ürünlerin üretim devresi sonu itibariyle ulaşacağı bedelin toplamından oluşmaktadır. Sera sigortalarında dolu teminatı olmaksızın tek başına fırtına ve yangın teminatları verilmez.

5-Su Ürünleri Sigortası: Denizlerde ve iç sularda yetiştirilen su ürünlerine, Çiftçi Kayıt sistemine entegre edilmiş Su Ürünleri Kayıt Sistemine kayıtlı mevcut bilgiler ve yapılacak risk incelemesi dikkate alınarak, ölüm riski teminatı; su ürünleri sigortası genel şartları, teknik şartları, tarife ve talimatları kapsamında Tarım Sigortaları Havuzu tarafından verilir.

5. TARIM SİGORTALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

5.1. Dünyadaki Gelişim Süreci

Dünyada sigortacılık bilinci ve tekniği ülkelerin gelişme düzeyine göre gelişmiştir. Geçmişte çeşitli toplumlarda tarım sektörü de dâhil olmak üzere üretimde karşılaşılan risklerin getirdiği sorumluluklar paylaşılmıştır. Avrupa ülkelerinde 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren özellikle İngiltere’de ekonomik düzende görülen değişiklikler ve liberalizm ağırlıklı ekonomik sistem içinde tarım kesimindeki teknolojik gelişmelerin de yetersizliği ile meydana gelen hasarlar, gerçek anlamda tarım sigortalarının gelişmesinin zorunlu olduğunu göstermiştir. Tarım sigortalarının yaklaşık 240-250 yıllık bir geçmişi vardır. Modern anlamda sigortacılığın İngiltere, Fransa gibi Avrupa ülkelerinde 17. yüzyıldan itibaren başlamış olmasına rağmen, tarım sigortalarının ancak 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlamış olmasının, bu sektörün özelliğinden kaynaklandığı söylenebilir (Timur 1970).

Tarım sigortalarının ilk resmi ifadelerinden birisine, 1788’de Franklin’de rastlanmıştır. Fransız çiftçilerinin, doğal afetler üzerinden uğradıkları kayıpları gören Franklin, yazdığı bir makalede “sigortalıların çektikleri zorlukları önleyebileceğini” söylemekteydi. Böylece uğranılan kayıpların hem ticari şirketler hem de çiftçilerin ortaklaşa kurdukları sigorta kuruluşlarınca karşılanmasına başlanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri’nde ve Avrupa’da, tarım ürünlerinde oluşan zararın çoğunun ya da tamamının telafi edilmesi 19. yüzyılın sonlarına doğru başarısızlığa uğramıştır. Çünkü söz konusu uygulamalardaki sigortalar, fiyatlardaki düşmeler dâhil olmak üzere üreticinin her türlü kaybını karşılamayı taahhüt etmekteydi (Dinler 1994).

Dünyada modern anlamda tarım sigortalarına 18. yüzyılın ikinci yarısında İrlanda’da kooperatiflerce hayvan hayat sigortaları yapılması ile başlanmıştır. Hayvan hayat sigortaları kooperatiflerinin yeterli deneyime sahip olmaması, sigortalı sayısının az ve prim oranlarının düşük tutulması başarı şansını azaltmıştır (Kado ve Shigeno 1998).

1920’lerde kurulan ve şimdiki Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü FAO’nun o zamanki biçimi olan “Uluslar arası Tarım Enstitüsü” tarım sigortası üzerine çeşitli çalışmalar yapmıştır. O yıllarda Türkçe’de Cemiyet-i Ahvam diye anılan Milletler Topluluğu’nun Genel Kurulu bütün dünyadaki tarım sigorta sistemleri üzerine bir araştırmanın başlatılmasına karar

vererek kendine bağılı Ekonomi ve Maliye Örgütüne talimatla “Tarım Kredileri ve Sigortaları sistemlerinin incelenmesini, bu etüt yapılırken iç ve dış kredi prensiplerinin geliştirilmesi ve ülkelerin onları benimseyip uygulayabilmeleri için yasal mevzuatta ne gibi değişiklikler yapmaları gerektiği hususunun göz önüne alınmasını” istemiştir. Bu konuda 1938’de Tardy tarafından bir rapor hazırlanmıştır. Tardy, ABD’de tarım sigortalarının gelişmesi için birçok hizmette bulunmuştur. Aynı yıl ABD’de ve Japonya’da rekolte sigortası konusunda yasa çıkarılmıştır (Dinler 1993).

Daha sonra Almanya, Fransa, İsviçre gibi Avrupa ülkelerinde dolu, yangın ve hayvan hayat sigortaları uygulamalarına başlanmıştır. Japonya’da tarım sigortaları, 1939 tarihinde çıkarılan tarım yasası ve bu yasadan sonra devlet sigorta kurumunun kurulmasıyla başlamıştır. Daha sonraki yıllarda Japonya’da bütün tehlikeler sigorta kapsamına alınmıştır. ABD’de tarım sigortaları 19. yüzyılın sonlarında başlamış olmasına karşın geniş kapsamlı tarım sigortaları 1938 yılında çıkarılan ürün sigortası yasası ile başlamıştır. Bununla birlikte kurulan federal ürün sigorta şirketi; bitkisel ürünleri dolu, don, kuraklık, su baskını, fırtına, şiddetli rüzgâr, kar, yıldırım, hastalık ve zararlıların oluşturduğu tehlikelere karşı sigortalamaktadır (Romel 1970).

1939 yılında Brezilya’da pamuk için zorunlu sigorta çıkarılmıştır. 1943’de Jamaika’da özel bir yasa ile “Muz Sigortası Birliği” oluşturulmuştur. Gelişmekte olan iki ülke Brezilya ve Jamaika, tarım sigortasının kurumsallaşmasında başlangıç örneği oluşturmuştur. Bundan sonraki yıllarda ülkeler, özellikle Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Birleşmiş Milletler Ticari ve Tarımsal Kalkınma Komitesi (UNCTAB), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Amerika Uluslararası Tarımda İşbirliği Enstitüsü (ICA), Üçüncü Dünya Ülkeleri Sigorta Kongresi (TWIC), Latin Amerika Ülkeleri Tarım Sigortaları Birliği gibi kurum ve kuruluşların önemli katkılarıyla yürütölen çalışmalarla ürün sigortalarında birçok gelişmeler olmuştur (Dinler 1993).

Günümüzde tarımsal üretimi tehdit eden doğal risklerin oluşturduğu “verim” kayıplarından sonra ekonomik risklerin oluşturduğu “gelir” kayıpları da sigorta sistemleri içerisinde transfer edilebilmektedir. Tarım işletmesindeki malları (bitkisel ürünler, çiftlik hayvanları, tesis ve barınaklar ile tarım makineleri) ve canları (çiftçi, ailesi ve üçüncü şahıslar) tehdit eden risklerin etkileri devletin ve ülke ekonomisinin üzerinden alınıp, sigorta sistemlerine transfer edilmektedir. Tarım sektörünün gelişmiş ülkelerde kredilendirme ve sigortalama işlevleri entegre bir şekilde ele alınarak hem üreticilere hem de kredi sağlayan

kuruluşlara karşılıklı ekonomik avantajlar sağlanarak, ürün ve diğer mal sigortalarında gelişmeler elde edilip, üretimin istikrarlı bir şekilde sürdürülmesi gerçekleştirilmektedir (Çetin 2003).

5.1.1. AB Ülkelerinde tarım sigortaları uygulamaları

AB’nde; üreticilerin OTP kapsamındaki politikalarla hem afet hem de sosyal sigorta politikaları yardımı ile risklerden korundukları bilinmektedir. Bu üreticilerin üretim riskleri çiftlik bazında ele alındığında “risk yönetim stratejileri” ile “risk paylaşım stratejileri”nin birbirinden ayrı olarak değerlendirildiği de görülmektedir.

Risk yönetim stratejileri; kısa sürede pazar bulacak, yüksek verimli, fakat düşük risk taşıyan ürünlerin seçimi yönünde geliştirilmekte, **risk paylaşım stratejileri ise;** sözleşmeli üretim ve pazarlamayı, future piyasalarında risk dağıtmayı, kişisel fonları ve sigortayı içermektedir. AB ülkelerinin, devletin prim desteği verdiği birkaç ülke dışında tarım ürün sigortaları uygulamalarında bugüne kadar ağırlıklı olarak dolu sigortası üzerinde yoğunlaştıkları ve birden çok riskin sigortası (MPCI) için alt yapı çalışmaları yaptığı bilinmektedir. Yani AB’nde verime bağlı bir ürün sigortası uygulaması vardır. Üretim ve geliri kapsayan “gelir sigortası” uygulamaları giderek yaygınlaşma eğilimi göstermektedir. Bitkisel ürünlerin yanı sıra, çiftlik hayvanları sigortalarının da “AB Ortak Tarım Politikası’nda (OTP) ne şekilde yer alacağı” yönündeki çalışmalar Avrupa tarımında “**gelir sigortasının**” ağırlık kazanacağını göstermektedir (Kıymaz 2002).

Aşağıda bazı AB ülkelerinde Tarım Sigortaları uygulamaları kısaca incelenmiştir.

Danimarka: Bitkisel ürünler dolu riskine karşı isteğe bağlı olarak sigortalanmakta, serada yetiştirilen ürünler ise bütün risklere karşı sigortalanmaktadır. Sigorta işlemleri özel şirketlerce yapılmakta ve devlet desteği bulunmamaktadır.

İrlanda: İrlanda’da sigorta işlemleri özel şirketlerce yapılmakta ve ürünler sadece yangın riskine karşı sigortalanmaktadır. Ancak ülkede kötü hava koşulları bütünüyle etkili olduğundan, Tarım Bakanlığı çiftçilerin zararlarını karşılayabilmek için doğrudan mali yardım yapmaktadır (Tanrıvermiş 1997 Türkiye’de tarım kesiminin sigorta sorunları).

Yunanistan: Yunanistan'da 1925-1961 yılları arasında gönüllü sigorta yapılmaktaydı, 1925'de dolu ve hayvan kaybı risklerine karşı tarım sigortası uygulaması vardı. 1926-1954 karşılıklı tarım sigortası uygulamaya konulmuş ve bu uygulama kapsamında dolu fırtınası, hayvan kayıpları, yıldırım ve yangın risklerine karşı sigorta yer almaktaydı. Bu dönemde aynı zamanda hükümet tarafından Tarım Sigorta Fonu (TGA) kurulmuştur. 1954-1980 yılları arasında hükümet tarafından Yunanistan Tarım Bankası kurulmuş ve banka ürün dolu ve hayvan sigortasını uygulamaya koymuştur. 1961-2001 yılları arasında zorunlu sigorta uygulanmıştır. 1961 yılında çiftçilerin sosyal güvenlik programlarını kurmak ve doğal afetlerin sebep olduğu ürün kayıplarından gelen finansal sonuçlara karşı çiftçileri korumak amacıyla Tarımsal Sigorta Organizasyonu kurulmuştur. 1978 yılında sel ve rüzgar fırtınası risklerine karşı sigorta uygulaması başlamıştır. 1979 yılında dondan ve dolu fırtınasından tarımsal üretimi ve ağaçları korumak için koruma programları uygulamaya konulmuştur. 1988 yılında Yunan Tarım Sigortası Organizasyonu ELGA faaliyetlerine başlamıştır. ELGA'nın hedefleri ürün, hayvan ve işletme sabit varlıklarına zorunlu sigorta yapmak, ürün koruma programlarını aktif hale getirmek, tarımdaki doğal riskler hususunda araştırma yapmaktır. ELGA dolu, don, fırtına, sel, kuraklık, aşırı yağış, aşırı kar yağışına karşı zorunlu ürün sigortası yapmaktadır. Tarım sigortaları ile ilgili sistemde sigorta şirketleri, ELGA ve Tarım Bakanlığı yer almaktadır. Tarım Bakanlığı ELGA'nın zararlarını kapatmak için işletme masraflarını karşılamakta, ELGA'nın stratejilerini onaylamakta ve denetlemektedir. Maliye Bakanlığı primleri toplamakta ve Ticaret Bakanlığı ise poliçe yapan şirketlerin çalışmasını denetlemektedir (Akçaöz ve Kızılay 2004 Çeşitli ülkelerde tarım sigortası uygulamaları).

KKTC: KKTC'de 1982 tarih ve 40/1982 sayılı yasa ile Genel Tarım Sigortası uygulaması 1982 yılında başlamıştır. Yasa'da amaç, üreticilerin bitkisel ürünlerini, irat hayvanlarını ve bunların tesis ve barınaklarını güvence altına almak, üreticilerin genel tarım sigortası kapsamındaki risklerden kaynaklanan zarar ve kayıplarını karşılamaktır. Bu yasa kapsamında üreticilerin; yer sarsıntısı, yer kayması, fırtına, taşkın ve sel gibi doğal afetlerden, dolu, don, kuraklık, pas hastalığı, önlenmesi olanaksız bitki hastalık ve zararlılarından, gebelik, doğum, önlenmesi olanaksız bulaşıcı hastalıklar ve doğal afetlere karşı güvence altına alınmakta ve bu risklerden belirli ölçüde zarar gören, kısmen veya tamamen yok olan bitkisel ve hayvansal ürünler ile bunların tesis ve barınaklarında oluşan zararlar tazmin edilmektedir (Akçaöz ve Kızılay 2004 Çeşitli ülkelerde tarım sigortası uygulamaları).

Almanya: Almanya’da dolu sigortaları uygulanmakta olup, dolu sigortaları poliçelerini sadece “Dolu Sigortaları Şirketi”nin düzenlediği bir tarım sigortaları sektörü yaratılmıştır. Almanya’da eyaletlerin farklı yaklaşımları olmakla birlikte, küçük alanlarda diğer risklerden oluşan ürün kayıplarında devletin yardımları olmasa da ülkesel büyük afetler sonrası devlet yardımları yapılmaktadır. Ancak böyle bir durum AB’nin ilgili fonlarını da harekete geçirmekte ve “AB finansal yardımı” çerçevesinde üreticilere yardım yapılmaktadır. Almanya’nın, bu altyapının üzerine devlet desteği ile birden çok ürün sigortasına teminat verecek şekilde teknik altyapısını ve bölgesel pilot uygulamalarını tamamlayarak, ülke genelindeki sigorta uygulamalarına en kısa sürede başlaması beklenmektedir (Dinler 2005 tarımda risk yönetimi ve tarım sigortası uygulamaları).

İspanya: İspanya’da devlet, çiftçi birlikleri ve sigorta sektöründen oluşan tarafların içinde yer aldığı havuz sistemi uygulanmaktadır. Havuz sisteminde; çiftçilerin sigorta şirketlerine ödediği primler havuzda toplanmakta ve hasarlarda havuzdan doğrudan çiftçiye ödenmektedir. Devlet çiftçiye afet yardımı yapmamaktadır, fakat sigorta yaptıran çiftçilerin primlerinin %50’sini karşılamaktadır. Bu prim desteğini doğrudan havuza göndermektedir. Prim toplama, prim fiyatları belirleme, aktüerya çalışmaları, hasar organizasyonu ve ürün geliştirme havuz içindeki ayrı ayrı birimler tarafından bağımsız olarak yürütülmektedir. Sigorta şirketleri sadece poliçe düzenleme, pazarlama ve satış faaliyetlerini yerine getirmektedir. Sistemin yönetiminde ve teknik uygulamalarda Tarım Bakanlığı, finans ve sigorta hesapları konularında ise Maliye Bakanlığı görev yapmaktadır. İspanya’da 1978’den beri sigorta sistemleri uygulanmaktadır ve ilk olarak “Birden Çok Riske Karşı Ürün Sigortaları (MPCI)” programı uygulanmaya başlamıştır. Bu sigorta sistemine katılım gönüllüdür ve sebze ve meyveleri içeren çok sayıda ürün sigortalanmaktadır. Çiftçiler sigortalanacak risk tiplerini (kuraklık, sel, dolu vb.) ve sigorta seviyelerini seçebilmektedirler. Primler de bölgesel ve bireysel risklere göre değişmektedir. Devlet idari maliyetleri içeren tüm maliyetlerin %50’sini desteklemekte, bu prim desteği spesifik koşullara ve ürünlere göre %8-45 oranında değişebilmektedir. 1980 yılından itibaren ürün ve hayvan sigortaları Birinci Ulusal Tarım Sigortası Uygulama Planı kapsamında uygulanmaya başlamıştır. Kışlık ve yazlık buğday, baklagiller, meyveler, turunçgiller, kayısı zeytin, pamuk, fındık, şaraplık üzüm, sebzeler ve tütün sigorta kapsamına alınan ürünlerdir. Sigortalanan riskler ise; don, dolu, fırtına ve seldir. Bu riskler her ürün ve bu ürünlerin yetiştirildiği bölgeler için değişmektedir. Hayvan sigortalarında sığırlar kaza, doğum ve hastalık, koyunlar ise kaza riskine karşı sigortalanmaktadır. İspanya’da çok geniş ve yüksek oranda desteklenen bir

sigorta sistemi vardır. Bu sistem bütün ürünlerin üretimini, inek, koyun ve keçi üretimini ve balık çiftliğinin spesifik formlarını kapsar. Ayrıca sigorta sistemi, ürünler için başlıca doğal riskleri (sel, don, kuraklık vb.), hayvanlar için spesifik hastalıklardan dolayı ölüm veya zehirlenme veya spesifik hastalıklardan dolayı kayıpları içeren riskleri kapsar (Akçaöz ve Kızılay 2004 Çeşitli ülkelerde tarım sigortası uygulamaları).

Macaristan: Macaristan sigorta pazarında 21 sigorta şirketinden sadece 4'ü tarımsal sigorta ile ilgilenmektedir. Macaristan'da uygulanan ürün sigortaları; tüm ürünlerde dolu sigortaları, fırtına sigortası (tahıllar), don sigortası (tahıllar), sel sigortası (tüm ürünler) ve sera sigortasıdır. Hayvan sigortası ise; yangın, yıldırım ve depremin sebep olduğu kayıplar, hastalık ve kazaların sebep olduğu kayıplar için yapılan inek, domuz, koyun ve kümes hayvanları sigortalarıdır. Yüksek değerli hayvanlar için özel sigorta yapılmaktadır (Akçaöz ve Kızılay 2004 Çeşitli ülkelerde tarım sigortası uygulamaları).

Portekiz: Portekiz'de 1979'da yürürlüğe giren yasa ile birlikte Hükümet Ürün Sigorta Programının çerçevesinde ürün sigortası uygulamaya başlamıştır. Bu program altısı devletin kendisine ait olan on beş yetkili sigorta şirketinin oluşturduğu bir havuz olarak çalışmaktadır. Maliye ve Tarım Bakanlıkları tarım sigortaları için hükümetin katkılarının da belirlendiği bir fon oluşturmuşlar ve bu fonun yönetimini üstlenmişlerdir. Hükümet oluşturulan Ürün Sigortası Tazminat Fonunun yaklaşık %60'ını finanse etmekte ve bu fon primlerin %25'ini desteklemektedir. Portekiz Sigorta Birliği gerekli teknisyenler ve düzenleyicilerle bu programın gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Şirketlerin oluşturduğu havuz, ürün sigortasını idare etmekte ve yönetmektedir. Özel Ürün Sigorta Bedel Fonu ise, felaket kayıplarının bedelini ödemek için hükümet tarafından yaratılan bir acentedir. Ürün sigortası yangın, yıldırım, fırtına, aşırı yağış, don, dolu ve sağanak kar yağışını kapsamaktadır. Sigorta sınırı yangın ve yıldırım için %100, diğerleri için %80'dir. Tarife sistemi farklı beş bölge ve beş kültür çeşidi için oluşturulur ve yıllık oranlar sabitlenir. Primler, Tarım Bakanlığı tarafından en yüksek %50 olacak şekilde hükümet tarafından desteklenir. Bu destekler Özel Bedel Fonu tarafından sigorta şirketlerine yapılmaktadır. Kayıplar sigorta şirketleri havuzu tarafından ödenmektedir. Havuz, sigorta poliçesi üzerinden ödenecek paranın dağılımını kontrol etmektedir. Yıllık kayıp oranı önceden sabitlenen primlerin yüzdesini geçerse, Özel Bedel Fonu aşan kısmı karşılamaktadır. 1996'da koruma sistemi kurulmuştur ve hükümet %125'in üzerinde kayıp oranını ödemektedir. Bu sistem yangın, yıldırım, aşırı yağış, dolu, don ve sağanak kar yağışı risklerine karşı uygulanmaktadır.

Tahıllar (buğday, arpa, yulaf, mısır, pirinç, çavdar vb.), bahçe bitkileri (soğan, domates, biber, şeker pancarı, havuç, salata, kavun, karpuz, fasulye, bakla, acı bakla vb.), patates, üzüm bağı, meyveler (elma, armut, çilek, şeftali), turunçgiller, zeytin, ceviz, kestane ağacı, badem ağacı gibi ürünler sigorta kapsamındadır (Akçaöz ve Kızılay 2004 Çeşitli ülkelerde tarım sigortası uygulamaları).

İtalya: İtalya sigorta sisteminde özel sigorta sistemi uygulanır. Özel sigorta dolu, don, rüzgâr, meyve ağaçları için hastalık ve zararlı risklerine karşı yapılır. Bu sistem devlet tarafından kamu felaket yardımları şeklinde desteklenir. Kamu felaket yardımları Ulusal Dayanışma Fonu tarafından yapılır ve bu fon zarardan önce önleyici tedbirler, zarardan sonra doğru tedbirler alır. Doğru tedbirlerde, sigortalanamayan ürünlerde aşırı yağış, sel, fırtına, kırağı, dolu ve kuraklık için felaket yardımları yapılmaktadır. Önleyici tedbirler ise doğal riske karşı sigortaların primini kısmen desteklemek için alınmaktadır (Akçaöz ve Kızılay 2004 Çeşitli ülkelerde tarım sigortası uygulamaları).

Fransa: Fransa'da bitkisel ve hayvansal ürünlerde dolu, fırtına ve çok sayıda sebepten dolayı oluşan hayvan kayıpları için özel sigorta sistemi mevcuttur. Özel sigorta tarafından sigortalanamayan ve doğal felaketler sonucu oluşan tüm kayıplar için devletin felaket yardımları vardır. Hayvancılık sektörünü etkileyen kuraklık ve kesin olarak belirtilemeyen felaketler (faiz destekleri, azalan sosyal güvenlik ödemeleri, borçları yeniden yapılandırma) devlet yardımları arasında yer alır. Meyve ve sebzeler için dolu sigortası primleri özel sigorta tarafından desteklenir (Akçaöz ve Kızılay 2004 Çeşitli ülkelerde tarım sigortası uygulamaları).

Avusturya: Avusturya'da dolu, salyangoz zararı (tüm ürünler), karga tarafından zarar (mısır), durgun su (şeker pancarı ve üzüm hariç tüm ürünler), kuraklık, don, fırtına (mısır), zararlılar ve fazlalık (tahıllar), sel, dolu ve don kombinasyonu (üzüm) ve dolu, fırtına ve kar (bahçecilikte) risklerine karşı özel sigorta uygulanmaktadır. Primler dolu ve don için desteklenmektedir (Akçaöz ve Kızılay 2004 Çeşitli ülkelerde tarım sigortası uygulamaları)

Avrupa Birliğinde geleneksel olarak ağırlıklı dolu sigortalarının varlığının yanı sıra, son yıllarda Devlet Destekli Tarım Sigortalarının da gelişmeye başladığı görülmektedir. Devlet Destekli Tarım Sigortaları uygulamalarında İspanya ve Portekiz'in ardından Avusturya, Fransa ve İtalya'nın da Devlet Desteği ile birden çok riske karşı ürün sigortası programlarını yakın bir geçmişte başlattıkları bilinmektedir.

Bitkisel Ürünlerin Sigortası için Devlet Desteğinin kısmen uygulanmaya başladığı bazı Avrupa ülkelerindeki prim destek oranları; Avusturya'da dolu ve don için %50, 2005 yılında başlayan Fransa'da %35, 2000 yılında başlayan İtalya'da ise %57,5'tir. Devlet Destekli Tarım Sigortalarına başlamak isteyen Almanya ise yasal düzenlemelerini tamamlamıştır. Dünya genelinde Tarım sigortaları konusunda gelişme göstermiş ve potansiyeli olan belli başlı Ülkelerin prim üretimleri toplamı şu şekildedir (Dinler 2007 Dünyada ve bizde Tarım sigortaları Uygulamaları).

5.1.2. ABD'nde tarım sigortaları uygulamaları

ABD'nde ürün sigortaları uygulamaları içerisinde verime bağlı sigortaların yanı sıra ağırlıklı olarak, verim+gelir ve sadece geliri esas alan ürün sigorta programlarının geliştiği de görülmektedir. Ürün sigortaları içerisinde yer alan "gelir sigortaları" programları 2001 yılında toplam sigortalanan ekili alanların %43'ünü oluşturmuştur. Sigorta programlarına katılım, ürün çeşitlenmesi ve maliyetlerin düşürülmesi yönündeki gelişmeler ve özellikle çok düşük maliyetli katastrofik ürün sigorta programları (CAT)'nın sisteme eklenmesiyle ekili alanların %70'inden fazlası ürün sigortası kapsamına alınmıştır. 1980 yılında sadece 26 milyon hektar alanı kapsayan tarım ürün sigortaları 2000 yılında 200 milyon hektarın üzerine çıkmıştır. Yani, yaklaşık 8 kat bir artış göstermiştir. 2000 yılından sonra hızla rekabete açılan ürün sigortaları için devletin prim desteğinin yanı sıra özel sigorta şirketlerinin masraflarının %24,5'ini de karşıladığı da ortaya çıkmaktadır. Devletin bazı yıllarda prim desteğinden daha fazla tutan yönetim giderlerinin azaltılması yönündeki projelerinin içinde yer alan Crop 1 Projesi sonucunda %3,5 oranında bir tasarruf sağlandığı bilinmektedir. Çiftçilerin interneti kullanarak sigorta temin etmeleri ve reklam şeklindeki gelişmelerin etkili olduğu görülmektedir. Bu arada ABD'nin sigorta şirketleri ve acentelerinin prim fiyatları konusunda rekabete alışık olmadıkları bilinmektedir (Leach 2003).

Ayrıca, toprak yapısı ve ürün verimi aynı kabul edilen ve çok büyük alanlarda üretimi yapılan aynı çeşit ürünler için grup sigortaları uygulanmaktadır. Grup sigortasında çiftliklerin değil, bölgelerin verimleri esas kabul edilmekte, hasar olduğunda hasar tespiti yapılmadan riske ilişkin endeksler esas alınarak hasar ödemesi yapıldığı için sigorta maliyetleri daha düşük olmaktadır. ABD'nde ürün sigortaları yanı sıra çiftlik hayvanları sigortalarında da dünya genelindeki son olumsuz gelişmeler (BSE, şarbon) çiftlik hayvanları sigortalarına daha fazla önem verilmesi gerektiğini göstermiştir. ABD 2000 yılından sonra değiştirdiği

yönetmelikler ile çiftlik hayvanlarını hayvan üreticileriyle beraber sigortalamaya yönelik çalışmalara başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde, bitkisel ürünlerde hasar sigortası 1880'lerden itibaren başlamıştır. İlk yıllarda yeterli tecrübeye sahip olunmadığı için deneme yanılma yöntemi uygulanmıştır. Fakat yanılmalar çok pahalıya mal olmuştur. Primler rastgele ve çoğu zaman tehlikeli olabilecek şekilde düşük seviyelerde belirlenmiştir. Şirketlerin çoğu aşırı zarar ve sorumluluk oranlarından dolayı ödeme gücüne düşmüştür. Sahte tazminat talepleri de oldukça yüksek oranlarda gerçekleşmiştir. Sonuçta kurulan ilk sigorta şirketlerinin yaklaşık üçte ikisi ya iflas etmiş ya da tarım sigortacılığında vazgeçmek zorunda kalmışlardır. Fakat toplanan primler zamanla birikmiş ve 1915 yılına gelindiğinde yaklaşık 8 milyon dolara ulaşmıştır. Bu birikimin %60'a varan bir kısmı ise yardımlaşma sandıklarında birikmiştir. Fakat 1915 yazında büyük afetler yaşanmış ve ürünlerin filiz verdiği dönemde bütün ovalar ve vadiler oluşan fırtınalardan büyük zararlar görmüştür. Bu sırada oluşan hasarlar şirketlerin prim gelirlerinin %123'üne ulaşmıştır. Sigorta şirketleri hasarın ancak yarısını karşılayabilmiş ve şirketlerin bir kısmı iflas etmiştir. Ayakta kalabilen şirketler hasarları ödedikten sonra bir araya gelerek bu felakete yol açan sorunları incelemek üzere "Batının Tarım Sigortalarını Düzenleme Derneği"ni kurmuşlardır. Yeni kurulan dernek öncelikle iki önemli ihtiyaç üzerinde çalışmıştır. Birincisi, hasar tazminatında daha tek tip ve adil bir sistemin olmasına duyulan ihtiyaçtır. İkincisi de analiz yapmaya elverişli, güvenilir istatistiksel bilgi toplamaya duyulan ihtiyaçtır (Aslangiray 1999 tez çalışması).

Başlangıçta dernek çalışmaları sadece üye şirketlerinin hasarlarını temel almıştır. Daha sonraları tüm sigorta şirketlerinin hasarlarını göz önüne almıştır. Öncelikle bölgesel prim/hasar tabloları oluşturulmuş ve sonra bu verilere mali sorumluluk verileri de eklenmiştir. Tarım sigortaları ile ilgili dernek, 1974 yılında "Ulusal Tarım Sigortaları Birliği" adını almıştır. Daha sonraki yıllarda kurum değişik bir reform geçirmiş, sigortanın yanında büyük felaketlerin çiftçiye vermiş olduğu hasarların tazminatı için özel programlar hazırlamış ve uzun yıllar çalışmalarına devam etmiştir. 1980 yılında yeni yasal düzenlemeler yapılarak Federal Tarım Sigortaları Kurumu (FCIC) ve özel sigorta şirketleri arasındaki anlaşmalar iyileştirilmiş ve çok yönlü tarım sigortasının yürütülmesini düzenleyen Federal Sigorta Tarım Kanunu çıkarılmıştır. Kanunu yürütmenin yanında uygulama alanlarının düzenlenmesi ile özel sigorta şirketlerine FCIC ile aynı koşullarda sigorta yapma imkânı verilmiştir. FCIC aynı zamanda sigorta işlerinin reasüransını (ikili sigortasını) da yapmaktadır (Dinler 1992).

FCIC ile özel sigorta şirketlerinin belli bir uyum içinde çalışma zorunluluğu doğmuştur. Uygulanan sigorta programları periyodik olarak elde edilen veriler sayesinde ve gelişmeler nedeniyle sürekliliğini devam ettirmektedir. Bu gelişmeler sonucunda özel sigorta şirketlerini temsil etmek için Amerikan Tarım Sigortaları Birliği (AACI) kurulmuştur. Bu birlik bilgi ve deneyim aktarımı yapmakta ve ayrıca üyeler ile FCIC arasında etkili iletişimi sağlamak için fonksiyonel ilişkileri koordine etmektedir. Devletin katılımı FCIC ile gerçekleşmektedir. Devlet çiftçi tarafından ödenen primin belli bir yüzdesini ve işletme masraflarını karşılamaktadır. Federal hükümet çiftçi ürününün verim garantisi sigortası ile %75'ini sigortalamaktadır (Aslangiray 1999 Türkiye'de ve dünyada tarım sigortalarının gelişimi üzerine karşılaştırmalı bir araştırma tez çalışması).

Multirisk (Çok Yönlü Risk) ürün sigortası isteğe bağlı yapılmaktadır ve yürürlükte olan dolu ve yangın sigortaları ile birleştirilebilir. Bu durumda primde %15-30'luk bir indirim yapılabilmektedir. Programın reasüransı FCIC tarafından yapılmakta olup, sadece özel reasürans şirketlerinin katılımına izin verilmektedir. Ülkenin coğrafi konumu ve iklim koşulları dikkate alınarak bitkisel üretimi en fazla etkileyen riskler sigorta kapsamına alınabilmektedir. Bugün İsviçre, Danimarka, İsveç, Arjantin, Avustralya, Fransa, İngiltere gibi ülkelerde bitkisel ürünler sadece dolu riskine karşı, İrlanda'da ise yalnızca yangın riskine karşı sigortalanmaktadır. Dünya'da tarım sigortalarının en yaygın uygulanan şekli dolu ve don, dolu ve yangın sigortalarıdır. Yunanistan ve Bulgaristan'da tarım sigortaları henüz gelişme eğilimindedir ve burada dolu ve don sigortaları uygulanmaktadır. Almanya'da dolu ve yangın, Çekoslovakya'da ise özellikle tahıllar ve sebzelerde dolu, don, sel, fırtına ve yangına karşı sigorta yapılmaktadır (Demir 2003 tarım sigortası yeşil dergi yazısı).

Ürün sigortasının en gelişmiş ve modern şekli; bitkisel ve hayvansal üretimin tüm risklere (all risk) karşı sigortasının yapılmasıdır. ABD, Japonya, Kanada, Seylan, Yeni Zelanda ve Brezilya gibi ülkelerde bitkisel ürünler bütün risklere karşı tek bir poliçe ile sigortalanabilmektedir. Japonya, Brezilya ve Seylan'da all risk sigorta uygulaması zorunlu iken, ABD ve Kanada'da isteğe bağlıdır. Bütün tehlikeleri kapsayan ürün sigortalarının uygulandığı ülkelerde tarım sigortaları devlet tarafından desteklenmektedir. Çok geniş kapsamlarla verilen tarım sigortaları teminatlarının genelde bitkisel ürünlerin ve çiftlik hayvanlarının sigortalarıyla tanındığı da bilinmektedir.

Bu çerçevede, dünya genelinde elde edilen 7 milyar ABD dolarının tarım sigortaları primlerinin alt branşlarına göre dağılımı şu şekildedir (Dinler ve Kasten 2004).

- Birden Çok Riske Karşı Ürün Sigortası (Multiple Peril Crop Insurance-MPCI); %49,
- Dolu Sigortası; %22,
- Çiftlik Paket Sigortası; %8,
- Çiftlik Hayvanları Sigortaları; %12,
- At Sigortası; %5,
- Diğerleri; %2.

Tarım sigortaları prim üretiminin kıtalar bazında dağılımına baktığımızda ise; prim üretiminin yarıdan fazlasının ABD ve Kanada'yı içine alan Kuzey Amerika'dan elde edildiği görülmektedir. Diğer kıtaların prim dağılımı şu şekildedir:

- Kuzey Amerika; %58,
- Avrupa; %31,
- Asya; %4,
- Güney Amerika;%3,
- Afrika;%2,
- Avusturalya ve Yeni Zelanda;%2

Dünyada “**Crop Insurance**” olarak bilinen “**bitkisel ürün sigortaları**” uygulamaları ürünlerin tek riske (genellikle dolu tehlikesine) karşı sigorta edilmesiyle başlamış, daha sonra diğer riskler de (don, kuraklık ve sel) sigorta teminatı altına alınarak ürünlere birden fazla risk karşısında sigorta güvencesi verilmiştir. Dolu sigortaları geliştikçe don, sel, kuraklık gibi birden çok riskler ve ürünler farklı programlar ile Devlet Destekli Sigorta teminatına alınmaktadır.

5.2. Tarım Sigortaları Uygulamalarında Türkiye Modeli

Bütün dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de tarım sigortaları uygulamaları bitkisel ürünlerin “dolu” riskine karşı sigortalanmasıyla başlamıştır. 1957 yılında Şeker Sigorta’nın Dolu Sigortaları, 1959 yılında da Başak Sigorta’nın Çiftlik Hayvanları Sigortaları uygulamalarını başlattığı bilinmektedir. Bu tarihlerde başlayan Dolu sigortası ve Hayvan Hayat sigortası uygulamaları halen bugün de devam etmektedir. 1987 yılında tarım sigortalarının çok yönlü geliştirilmesine yönelik hazırlanan “Türkiye İçin Tarım Sigortaları’nı Geliştirme Planı” çerçevesinde tarım ve sigorta sektöründe devlet, çiftçi birlikleri ve sigorta şirketleri üçgeninde planlı bir çalışma dönemi başlatılmıştır (Dinler 1987).

Öncelikle mevcut dolu sigortalarının alt yapısının oluşturulması, yaygınlaştırılması ve daha sonra devletin çiftçinin primlerini destekleyerek, kuraklık, don ve sel gibi risklerin de sigortalanabilmesini sağlayacak çalışmalar yer almıştır. Türkiye için risk haritalarının çıkarılması, üniversite eğitim programlarında konuya yer verilmesi ve bağımsız hasar organizasyonuna ilişkin faaliyetler planın önemli alt başlıklarını oluşturmuştur. Bitkisel ürünlerin yanı sıra çiftlik hayvanlarının da aynı sistem içinde sigortalarının gerçekleştirilmesini sağlayacak plan hedeflerinin son aşamasında ise; çiftlikteki can ve malların tüm risklere karşı güvenceye alınması için çalışmaların yapılması öngörülmektedir.

1995 yılına gelindiğinde, o güne kadar sürdürülen mevcut dolu sigortalarının geliştirilmesi, daha sonra devlet desteği sağlanarak, “Birden Çok Riske Karşı Ürün Sigortaları-MPCI” uygulamalarına geçilmesi için uygun modelin “**Tarım Sigortaları Havuzu**” olduğu görüşüyle dolu sigortaları altyapı çalışmaları başlatılmıştır. Bu çerçevede, öncelikle dolu sigortaları uygulamalarındaki sorunların giderilmesi Türkiye’de tarım sigortalarının geliştirilmesi ve uygun sistemlerin kurularak bazı faaliyetlerin bağımsız bir merkezden yürütülmesi amacıyla 1995 yılında Tarım Sigortaları Vakfı (TSV) kurulmuştur. 1997 yılında tüm sektörlerin katılımı ile gerçekleştirilen ve devletin bu konudaki çalışmalarına yön veren önemli kararların alındığı I.Tarım Şurası’na ait çalışma belgesinde Tarım Sigortaları Havuzu şu şekilde yer almıştır: “Tarım sigortalarının gelişmesi, devlete, sigorta şirketlerine, çiftçi birliklerine ayrı ayrı görev ve sorumluluk yüklemesinin yanı sıra bu üçünün birlikte organizasyonunu zorunlu kılmaktadır. Bu amaçla tarım sigortaları branşında faaliyet gösteren sigorta ve reasürans şirketlerinin devletin desteğinde bir araya gelerek bir üretim havuzu (pool) oluşturması ve devletin sigortayı cazip kılması için sigorta primine

ve/veya hasara katkıda bulunması gereklidir. Tarım Sigortaları'nın gelişmesine yönelik istatistiki verilerin toplanması, değerlendirilmesi ve hasar tespitleri gibi çalışmaları ülke genelinde yürüten Tarım Sigortaları Vakfı ile sigorta ve reasürans şirketleri böyle bir organizasyonun ilk adımlarını atmışlardır” (Dinler 1995).

1998 yılı Hükümet programında yer alan “Tarımsal Politikalarla İlgili Yapısal Değişim Projesi” çerçevesinde hazırlanan “Tarım Sigortaları Teşviki Hakkında Kanun Tasarısı” devlet desteğinin sağlanması ve havuz sisteminin kurulmasını öngörmektedir. Ancak, çiftçinin primine destek olacak yeterli devlet desteğinin sağlanamayacağı görüşüyle kanun çıkarılamamıştır.

2000 yılına gelindiğinde, ekonomik kriz öne sürülerek, IMF ve Dünya Bankasının hazırladığı, Tarımsal Reform Uygulama Projesi (ARIP-Agricultural Reform Implementation Project) uygulamaya geçirilmiştir.

Projenin desteklemelerle ilgili bölümünde, tarım ürünleri sigortası için devlet desteğinin sağlanmasına ilişkin yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi de yer almış ve Dünya Bankası'na taahhüt edilen sürede “Tarımda Devlet Destekli Tarım Ürünleri Sigortaları”nın başlaması öngörülmüştür.

2001 yılında, devletin doğal afet sonrası tohumluk yardımını öngören 5254 sayılı kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

VIII. Plan döneminde (2001-2005) Tarım Sigortası Kanunu'nun ve buna ilişkin eylem planının hazırlanması konusunda tedbirleriyle yer verilmiştir. Ancak, bu sistem, politik tercihlere açık olması, küçük üreticilerin yararlanmaması, riskin algılanmasını ve azaltılmasını önleyememesi nedenleriyle eleştiriye uğramıştır. TRUP kapsamında Dünya Bankası uzmanları tarafından tarım sigortası modelinin oluşturulması, sigorta sistemi ile ilgili sorunların tanımı ve çözüm yolları üretilmesi amacıyla bir dizi araştırma çalışması önerilmiştir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı KİT Genel Müdürlüğü ve Sigortacılık Genel Müdürlüğü, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği ve Tarım Sigortası Vakfı temsilcilerinin katılımıyla dünya uygulamaları incelenerek mevzuat çalışmaları hızlandırılmıştır.

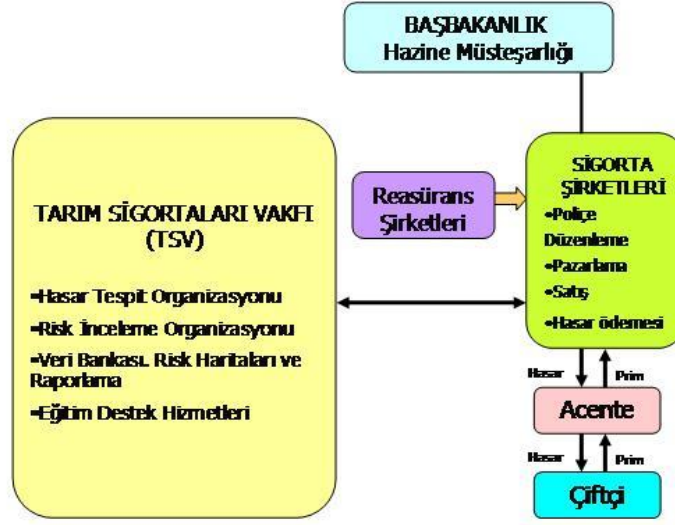
2002 yılı sonunda 58. Hükümetin "Acil Eylem Planı" nda da tarım sigortalarının geliştirilmesi için bundan sonra yapılacak uygulamalara esas olacak hedefler belirlenmiştir. 59. Hükümetin acil eylem planında öngörülen politikaları benimsemesi ile Tarımda Devlet Destekli Doğal Afet Sigortası Yasası'nın bir yıl içerisinde çıkarılması ve kuraklık, don, sel sigortaları uygulamalarının esaslarının belirlenmesi, primlerin devletçe desteklenmesi öngörülmüştür.

Ülkemizde tarım sektörünü tehdit eden risklerin teminat altına alınabilmesi amacıyla bir sigorta mekanizmasının devreye sokulması düşünülmüş ve bu amaçla 14 / 06 / 2005 tarihli 5363 sayılı "**Tarım Sigortaları Kanunu**" çıkarılmıştır. Uzun yılların uğraşı olarak ortaya konulan 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu 21.06.2005 tarih ve 25852 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun ile birlikte Kanun kapsamına alınan riskler ile ilgili olarak yapılacak sigorta sözleşmelerinde standardın sağlanması, riskin en iyi koşullarda transferi için uygun ortam oluşturulması, oluşacak hasarlardan tazminatın tek merkezden ödenmesi ve tarım sigortalarının geliştirilmesi, yaygınlaştırılması amacına yönelik olmak üzere bir Sigorta Havuzuna kurulmuştur. Sigorta havuzuna ilişkin tüm iş ve işlemler, bu havuza katılan sigorta şirketlerinin eşit hisselerle ortak oldukları Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi A.Ş.(TARSİM) tarafından yürütülmektedir.

Kanun kapsamında getirilen önemli bir kural ise, uygulama yılında yer alan riskler için tarım sigortaları Uygulama Yönetmeliği 18.05.2006 tarih ve 26172 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Sigorta şirketlerinin sadece poliçe düzenleme, pazarlama ve satış işlemlerinden oluşan prim üretim faaliyetlerini acenteleri vasıtası ile yürütmesi sağlanırken; risk inceleme, hasar organizasyonu ve ARGE çalışmaları ile eğitim hizmetleri ortak bir merkezden ve Tarım Sigortaları Vakfı tarafından yürütülmüştür. Tarım Sigortaları Vakfının geleneksel tarım sigortaları uygulamalarında yaptığı köklü değişimler, devlet destekli tarım sigortaları ve havuz sistemine geçişi hedef olarak yapılmıştır. Bu nedenle ilgili dönemler devlet destekli tarım sigortalarına geçiş olarak bilinmektedir.

DDTS GEÇİŞ...TARIM SİGORTALARI ORGANİZASYON ŞEMASI

1995-2006

Şekil 5.2) DDTS Geçiş Tarım Sigortaları Organizasyon Şeması

Organizasyonlarını kuran TSV, 760 ziraat mühendisi ve teknikerini ürün bazında eğitildikten sonra oluşturduğu bağımsız hasar organizasyonunda eksper olarak görevlendirmiştir. Kurulan otomasyon sistemine sigorta şirketleri entegre edilerek standart poliçe, hasar ihbarı ve hasar raporlarının elektronik ortamda düzenlenmesi sağlanmıştır.

Türkiye modelinin temelini oluşturan bu otomasyon sistemlerinin bugün bile halen Avrupa Birliği ülkeleri dahil hiçbir yerde ülkesel bazda kurulmadığı görülmektedir. Bu sistemde Sigorta şirketleri, sisteme entegre edilerek, standart poliçe, hasar ihbarı ve hasar raporlarının elektronik ortamda düzenlenmesi, çiftçi, üretim ve poliçeye ait kayıtların Vakfın veri bankasında tutulması ve analiz edilmesi sağlanmıştır. Vakfın geliştirdiği ürün ve köy bilgi standardının sağlandığı tek tip poliçe tüm üye sigorta şirketleri tarafından yıllardır kullanılmaktadır. 2006 yılında Devlet Destekli Tarım Sigortaları olarak uygulamaya geçirilen TARSİM A.Ş. kuruluşu, Tarım Sigortaları Vakfı'nın tüm görevlerini üstlenmiş ve sistem TARSİM ile diğer sigorta şirketlerinin ortaklık yapısıyla uygulamalara günümüzde de devam etmektedir.

5.2.1. Devlet, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği

Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM); Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Türkiye Sigorta Reasürans Şirketleri Birliği ve İşletici Şirket' ten temsilcilerin yer aldığı bir yönetim kurulu tarafından idare edilmektedir. Bu şekilde, ilgili tüm tarafların en üst seviyede temsil edilmesi sağlanmaktadır.

Devlet Destekli Tarım Sigortaları Sistemi; devlet, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliğinin en güzel örneklerinden biridir. Kısaca, TARSİM olarak adlandırılan bu sistem, Tarım Sigortaları Havuz' u ve bu Havuz' un tüm iş ve işlemlerini yürütmekle görevli İşletici Şirket' ten oluşmaktadır.

5.2.2. Devlet destekli tarım sigortaları uygulamalarında hedefler

Kurumsal Hedefler;

Devlet Destekli Tarım Sigortacılığı'nın Türkiye' deki tek temsilcisi Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM), geleceğe emin adımlarla ilerleyebilmek amacıyla, kurumsal hedeflerini aşağıdaki başlıklar çerçevesinde belirlemiştir:

- Tarım kesiminde bilinirliği ve tanınırlığı yüksek, örnek, saygın bir kurum olarak algılanmak,
- Dünyanın çeşitli ülkelerinde uygulanan sigorta havuz sisteminin, öncü ve örnek temsilcilerinden olmak,
- Devlet, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları (STK) işbirliği açısından ülkemizin örnek kurumları arasında yer almak,
- Tarım Sigortalarının Türkiye' de yaygınlaştırılmasını sağlamak,
- Bilgi Sistemleri ve teknolojinin en ileri uygulamalarından faydalanarak, güçlü bir altyapı ağına sahip olabilmek ve bu durum için gerekli tüm yatırımları ivedilikle yapmak,
- Tüm tarımsal riskleri kapsayacak, top yekün bir güvence sistemi oluşturabilmek ve uygulamak,
- Tecrübe ve bilgi birikimini diğer sigorta havuz sistemleriyle paylaşarak, onların hizmetine sunmak,

- Türkiye' nin tarım alanındaki bölgesel ve ürüne dayalı risk haritasının çıkarılmasını sağlamak, bu risk haritası ile en efektif tarife sistemini oluşturmak,
- Sigortalılar arasında, en adil fiyat uygulamasının sağlanabilmesi için, uygun teknik altyapıyı oluşturmak,
- Hasar tespit ve tazminat ödemeleri ile ilgili süreçleri hızlandırarak, çiftçinin uğradığı zararın en kısa zamanda çözüme kavuşturulmasını sağlamak,
- Eğitimler ve tanıtım çalışmaları ile çiftçinin ve diğer paydaşların bilinçlendirilmesini sağlamak,
- Dünyadaki tarım sigortaları ile ilgili gelişmeleri yakından takip etmek, bu konuda gelişmiş olan ülkeleri örnek almak, gelişmekte olan ülkelere örnek olmak,
- Kendi alanında, yurtiçi ve yurtdışında gerçekleşen tanıtım faaliyetlerini yakından takip etmek,
- Uluslararası risk transfer piyasasını takip etmek, ilişkileri geliştirmek ve ortak projeler gerçekleştirmek,
- Süreçle ilgili yaşanan sorun ve sıkıntıların minimuma indirilmesini sağlamak, çiftçi ile etkin, sonuç odaklı bir iletişim içinde olmak.

Tarım Sigortaları Uygulamaları Yönetmeliği kapsamında akdedilecek tarım sigortası sözleşmelerinin tabi olacağı esaslar çerçevesinde, sigorta poliçeleri, tarife ve talimatlar, sigorta ettirenin bilgilendirilmesi ve sözleşmelere ilişkin bilgilerin toplanmasına ilişkin hususları kapsamaktadır. 30.12.2007 tarih ve 26742 sayılı Resmi Gazetede Bakanlar Kurulunca alınan karara göre; bitkisel ürünler için, dolu ana sigortası teminatı ile birlikte yaygın, heyelan, fırtına, hortum ve deprem ek teminatları paket halinde; ayrıca, açık alanda yetiştirilen meyveler için yukarıda belirtilen teminatlara ilave olarak isteğe bağlı don riski teminatı; seralar için dolu ana sigortası teminatı ile birlikte yaygın, heyelan, fırtına, hortum, deprem ve taşıt çarpması ek teminatları paket halinde; TÜRKVET Sistemine kayıtlı olan süt sığırları ile kapalı sistemde üretim yapan bio güvenlik ve hijyen tedbirleri alınmış tesislerde yetiştirilen kümes hayvanları için ölüm riski teminatı; denizlerde ve iç sularda yetiştirilen su ürünlerine ölüm riski teminatı sağlanmıştır. Tarım sigortası teminatından faydalanmak için çiftçilerin Çiftçi Kayıt Sistemi veya buna entegre edilmiş diğer kayıt sistemlerinde yer almaları gerekmektedir.

Öte yandan, herhangi bir kayıt olmamış üreticilere de prim desteği olmaksızın özel şirketlerce sigorta yapılabilmektedir. Tarım branşında faaliyet göstermeye başlayan sigorta şirketleri tarım bölümü oluşturmaya başlamıştır ve bu konuda gerekli altyapı çalışmalarını (teknik personel, bilgi işlem, eğitim vb.) hızlandırmışlardır. Kanunun çıkmasıyla üreticinin sigortaya ilgisinin atması sonucu tarım sigortaları konusunda acente eğitimi ve pazarlama faaliyetlerine ağırlık verildiği gözlenmiştir.

14.06.2005 tarihli ve 5363 sayılı “ Tarım Sigortaları Kanunu” na göre:

Kanun ile “Tarımda Risk Yönetimi” yeni bir boyut ve ivme kazanmış olup, üreticilerin, kanunda belirtilen riskler nedeniyle uğrayacağı zararların tazmin edilmesini temin etmek, prim desteği sağlamak üzere, tarım sigortaları uygulamasına yönelik esaslar belirlenmiştir. Kanun çerçevesinde kısa adıyla **TARSİM** olarak adlandırılan **Tarım Sigortaları Havuz** sisteminin altyapısını oluşturması için, yönetmelikler (“**Tarım Sigortaları Havuzu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik**” ve “**Tarım Sigortaları Uygulama Yönetmeliği**”) genel şartlar, teknik şartlar ile tarife ve talimatlar hazırlanarak Hazine Müsteşarlığının onayıyla yürürlüğe girmiştir. Devlet Destekli tarım sigortası poliçesi, 01 Haziran 2006 tarihinden itibaren kesilmeye başlanmıştır. Tarım Sigortaları ile, daha önce sigorta edilemeyen sel, kuraklık ve don gibi geniş alanlarda ve büyük hasarlara neden olan ve doğal felaket (katastrofik risk) özelliği taşıyan risklerin sigortalanmasını sağlayarak, **hem riskleri yönetilebilir kılmak hem de devletin bu risklerin neden olduğu zararları karşılamadaki yükünü azaltmaktır.**

Tarımsal üretimin çok yüksek risk içermesi ve dolayısıyla çok yüksek prim ödemesi gerektirmesi nedeniyle sigorta kapsamına alınamayan doğal risklerin devlet desteği ile;

- Kâr amacı olmayan,
- Teknik esaslara dayalı,
- Sigorta prensipleri çerçevesinde,
- Şeffaf, güvenilir ve sürdürülebilir çağdaş bir sistem ile sigorta kapsamına alınmasını sağlayarak, üreticilerin uzun vadeli gelir istikrarına kavuşturulması amaçlanmıştır.

5.3. Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM)

Üreticilerin riskler karşısında mağduriyetlerinin giderilmesi ve risklere karşı çözüm üretilebilmesi için, ülkemize uygun tarım sigortaları sisteminin kurulması yönünde, havuz modeli örnek alınmıştır. Modern bir risk yönetim şekli olan Tarım Sigortaları Havuzu ile sistem güvence altına alınmış, yaşanan risklere maruz kalan üreticilerin ürünleri teminat altına alınarak, üretimin sürdürülebilir olmasının sağlanması hedef alınmıştır.

Kanun kapsamındaki risklerin teminat altına alınması, hasarların tespit edilmesi, tazminat ödemelerinin yapılması ve hizmetlerin yürütülebilmesi amacıyla **Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM) kurulmuştur**. Havuz Yönetim Kurulu; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığından ikişer, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, Türkiye Ziraat Odaları Birliği ve Havuzun İşletici Şirket 'den birer üye olmak üzere toplam yedi üyeden oluşturulmuştur. Sistem, tüm **ilgili tarafların işbirliği** ile yürütülmekte, kamu ile özel sektörün uyumlu ve organize çalışmasının başarılı bir örneği sergilenmektedir. Sistemle alakalı kararlar yönetim kurulu tarafından alınmaktadır.

5.3.1. Tarım sigortaları havuzunun yararları

Bütünsellik: Poliçe düzenleme, prim tahsili, hasar tespitleri, tazminat ödemeleri ve diğer tüm sigorta işlemleri tüm ilgili tarafların görüşleri çerçevesinde alınan ortak kararlar ile tek bir organizasyon altında sistemin bir bütünsellik içinde işlemesi sağlanmaktadır.

Standardizasyon: Teminat çeşitleri, genel şartlar, teknik şartlar, tarife ve talimatlar, hasar tespitleri, tazminat ödemeleri ve tüm diğer sigorta işlemlerinde tüm çiftçiler ve poliçe düzenleyecek tüm sigorta şirketleri için standart bir uygulama sağlanarak sistemin bir bütün olarak güvenilir olması temel esas alınmıştır.

Verimlilik ve Ölçek Ekonomisi: Yeni sistemin merkezi bir organizasyon ile ve büyük sayılarla çalışması sonucu teknik ve mali kaynaklar daha verimli kullanılacaktır. Ayrıca, sağlanan yeni teminat çeşitleri ve devlet desteği sayesinde poliçe sayısının artması ile; risklerin ürünler ve coğrafi bölgeler arasında daha dengeli bir dağılımı sağlanacak ve böylece üreticilerin daha düşük prim fiyatları ile sigorta yaptırması mümkün olabilecektir. Sonuç olarak, tarım sigortalarının hızlı ve sağlıklı bir şekilde gelişmesi sağlanacaktır.

Yüksek Güvence: Yeni sistem, tarımsal üretimde karşılaşılan don, fırtına gibi geniş coğrafi alanlarda büyük hasarlara neden olan fakat bugüne kadar sigortalanamayan risklerin sigorta kapsamına alınmasına imkân tanıdığından çiftçilerin ihtiyaçlarını büyük ölçüde karşılayacak yüksek güvence sağlanmaktadır. Bu amaçla teminat kapsamında olmayan diğer risklerin teminat kapsamına alınabilmesi için teknik çalışmalar devam etmektedir.

Sürdürülebilirlik: Yeni sistem, tamamen sigorta prensiplerine ve teknik esaslara göre çalıştığından, bir sigorta sisteminin en önemli unsuru olan devamlılık ve sürdürülebilirlik özelliğine sahiptir (TARSİM A.Ş.).

5.3.2. Devlet destekli tarım sigortaları havuzu (TARSİM) sisteminin temel özellikleri

- 1- Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM)
- 2- Devletin Prim ve Hasar Desteği
- 3- Gönüllülük Esası
- 4- İşletici Şirket
- 5- Tüm İlgili Tarafların İşbirliği
- 6- Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS)
- 7- Denetim

gibi unsurlar sistemin temel özelliklerini oluşturmaktadır (TARSİM A.Ş.).

5.3.3. Tarım sigortaları havuzu yönetim şekli ve işletilmesi

Kanun, Havuz' un işleyişine ilişkin uygulama esaslarını, hasar tespit işlemlerine ilişkin esas ve usulleri belirlemek, kanun kapsamında tarım sigortaları alanında faaliyet göstermek isteyen sigorta şirketleri ve havuz Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi A.Ş ile sözleşme yapmak, kapsama alınacak riskler ve prim desteğinin belirlenmesi için çalışmalar yaparak önermek ve uygulamada karşılaşılan sorunları tespit etmek, bunların çözümüne yönelik çalışmalar yapmak üzere Tarım Sigortaları Havuzu Yönetim Kurulu'nu görevli ve sorumlu kılmıştır. Kurul, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığından ikişer, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, Türkiye Ziraat Odaları Birliği ve Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi A.Ş' den birer olmak üzere toplam yedi üyeden oluşmaktadır.

Kurulun üç yıl süre ile görev yapacak ilk üyeleri 16 Ocak 2006 tarihinde Bakan oluru ile atanmışlar ve göreve başlamışlardır. Havuzun işletilmesine ilişkin iş ve işlemler, Havuza katılan sigorta şirketlerinin eşit payla ortak oldukları Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi A.Ş. tarafından yürütülmektedir.

Şirketin görevleri kısaca;

- Havuz Kurulunca alınan kararların uygulamasını yapmak,
- Primleri tahsil etmek,
- Hasar ödemelerine esas teşkil edecek hasar tespit işlemlerini ve tazminat ödemelerini yapmak,
- Reasürans işlemlerini yürütmek,
- Tanıtım faaliyetlerinde bulunmak,
- İstatistik tutmak,
- Havuz kaynaklarını yatırıma yönlendirmektir.

Bu sigorta sisteminde sorumlu kuruluş Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'dır. Sigorta işlemleri İşletici Şirket Ortağı olan Sigorta Şirketleri tarafından aynı esaslarla yürütülmekte ve Hazine Müsteşarlığı tarafından denetlenmektedir.

Tarım sigortaları havuzu tarafından kapsama alınacak riskler, ürünler ve bölgeler ile prim desteği oranlarına ilişkin ekli Karar'ın yürürlüğe konulması; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın 15/2/2006 tarihli ve 555 sayılı yazısı üzerine, 14/6/2005 tarihli ve 5363 sayılı Kanununun 12 nci ve 13 üncü maddelerine göre, Bakanlar Kurulu'nca 20/2/2006 tarihinde kararlaştırılmıştır (TARSİM A.Ş.).

Havuz İşletici Şirket TARSİM A.Ş.'nin Ortakları:

- Ak Sigorta A.Ş.
- Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi
- Ankara Anonim Türk Sigorta Şirketi
- Aviva Sigorta A.Ş.
- Axaoyak Sigorta A.Ş.
- Groupama Sigorta A.Ş.
- Birlik Sigorta A.Ş.
- Ergo İsviçre Sigorta A.Ş.
- Eureko Sigorta A.Ş.
- Fiba Sigorta A.Ş.
- Genel Sigorta A.Ş.
- Güneş Sigorta A.Ş.
- Güven Sigorta T.A.Ş.
- HDI Sigorta A.Ş.
- Hür Sigorta A.Ş.
- Işık Sigorta A.Ş.
- Koç Allianz Sigorta A.Ş.
- Liberty Sigorta A.Ş.
- Ray Sigorta A.Ş.
- TEB Sigorta A.Ş.
- Ticaret Sigorta A.Ş.
- Yapı Kredi Sigorta A.Ş.
- Ziraat Sigorta A.Ş.

5.3.4. TARSİM' in geliştirdiği otomasyon sistemleri

- Prim üretimi Otomasyonu
- Hasar ihbar otomasyonu
- Hasar ödeme Otomasyonu

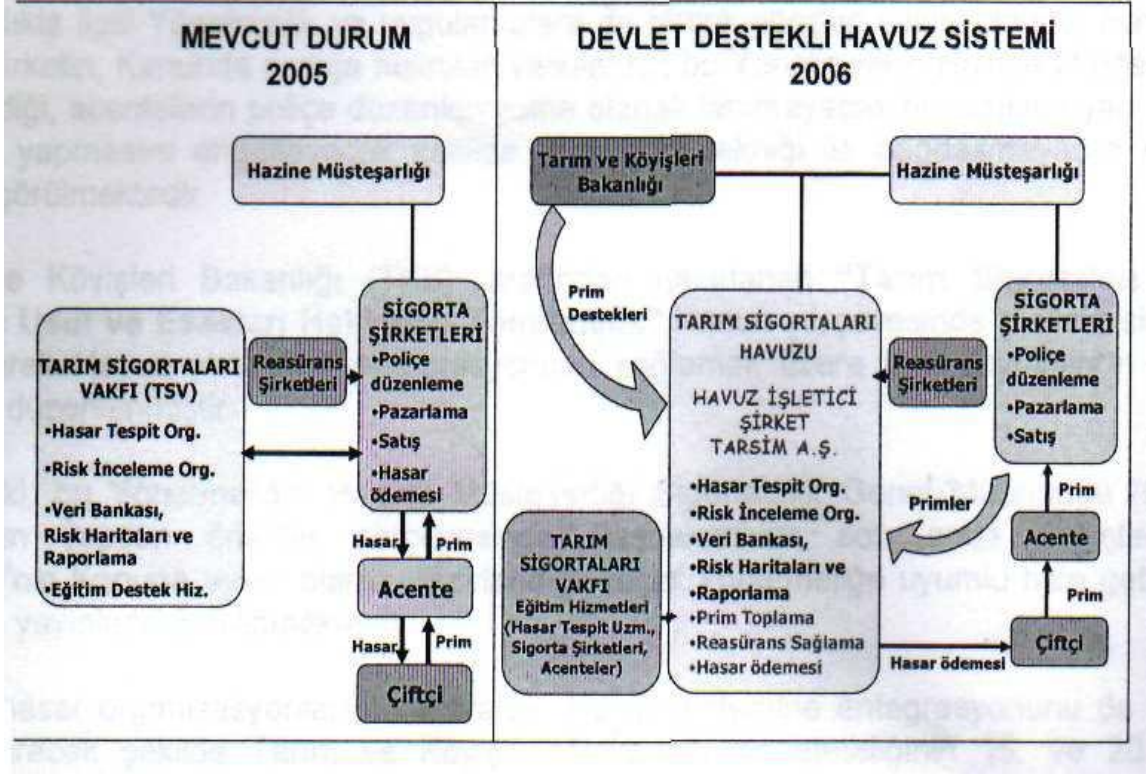
Bu nedenle;

Tarım Sigortaları her noktasında Tam Otomasyona Sahip Tek Sigorta Branşıdır. Kanun çıkmadan önceki iki yılda (2004-2005) yapılan Geleneksel Tarım Sigortaları sonuçları ile kanun çıktıktan sonraki 2 yılda (2006-2007) Devlet Destekli Tarım Sigortası uygulandığı yıllara ait poliçe sayısı ve prim üretim değerlerini içeren bilgiler şu şekildedir.

Yıllar	Poliçe Sayısı (Adet)	Prim Üretimi (Milyon TL)
2004	137.694	28,9
2005	228.708	48,5
2006 *	257.902	54,3
2007 **	327.389	95,3

şekil 5.3.4.1) DDTS' ye geçilmesiyle (2006-2007) artan poliçe sayısı ve prim üretimleri

TARIM SİGORTALARI ORGANİZASYON ŞEMASI

Şekil 5.3.4.2) Tarım Sigortaları Organizasyon Şeması

5363 sayılı Kanun, tarımda don, sel, kuraklık gibi doğal afetlerin sigortalanmasına olanak verecek şekilde, çiftçinin sigorta primine devletin destek olmasını öngörmüş, mevcut sistemlerin geliştirilerek, tarım ve sigorta sektörleriyle ilgili kurumların yönetiminde bir Havuz sisteminin oluşturulmasını hükme bağlamıştır.

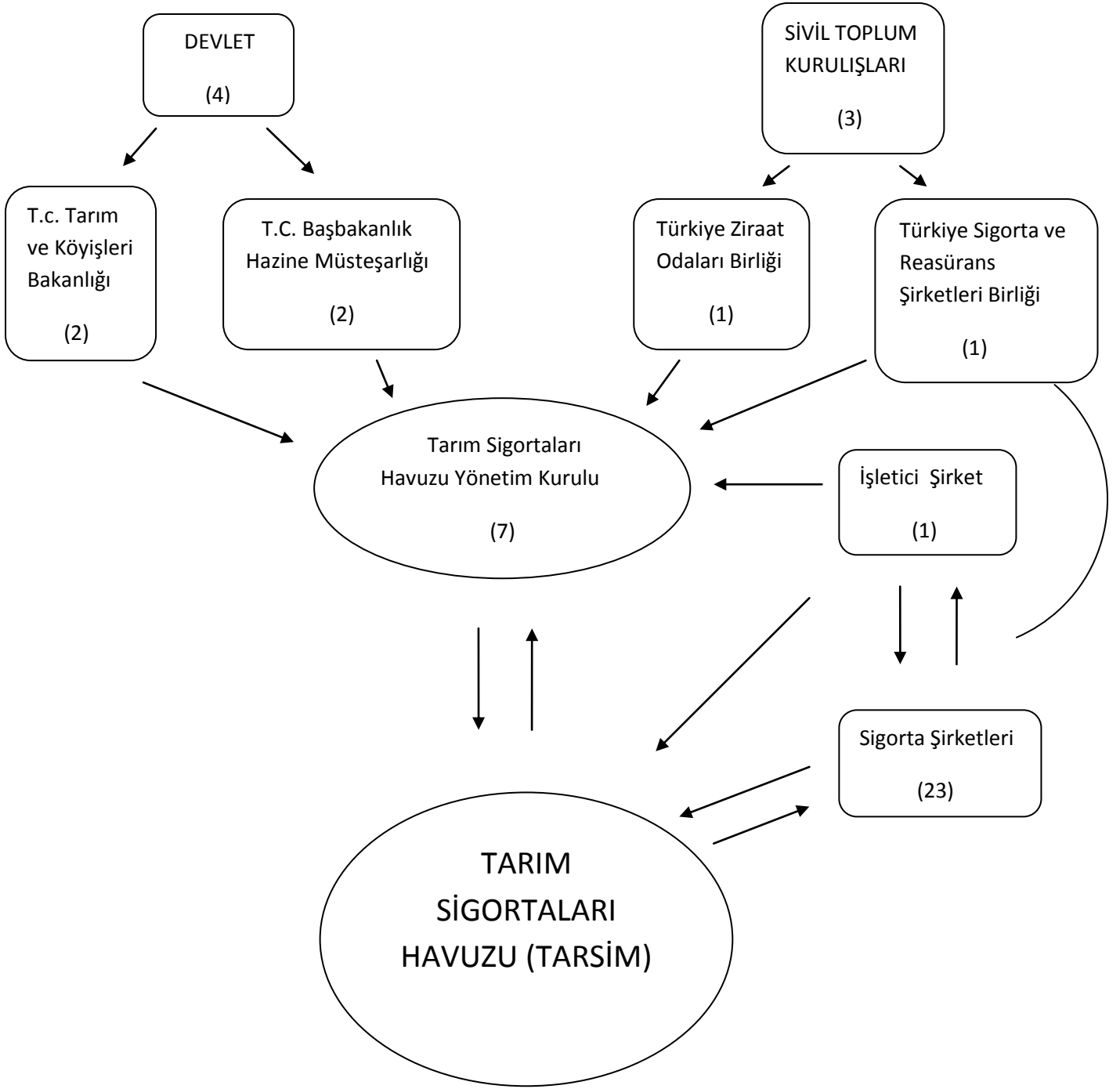
Havuz; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'ndan ve Hazine Müsteşarlığı'ndan ikişer, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği ve Havuzu İşletici Şirket (TARSİM)'ten birer olmak üzere toplam yedi temsilciden oluşan bir Kurul Tarafından yönetilmektedir. Havuzda tarım sigortaları ile ilgili hizmetler sigorta şirketlerinin oluşturduğu işletici şirket olan TARSİM A.Ş. tarafından yürütülmektedir.

Bu sigorta sisteminde sorumlu kuruluş Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'dır. Sigorta işlemleri İşletici Şirket Ortağı olan Sigorta Şirketleri tarafından aynı esaslarla yürütülmekte ve Hazine Müsteşarlığı tarafından denetlenmektedir.

Kanuna göre sigorta şirketleri kendi poliçelerini düzenleyebilmektedirler. Çiftçinin sigorta şirketlerine ödeyeceği primler, devletin ödeyeceği destek primlerinin Havuz'da toplanması işlemleri ve reasürans sağlama hizmetleri gibi teknik hizmetler işletici şirket olan TARSİM A.Ş. tarafından gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, hasar tespitleri sonucunda belirlenen hasar tazminatları da TARSİM tarafından doğrudan çiftçiye ödenmektedir.

Havuz sistemi içerisinde; sigorta şirketleri havuz tarafından hazırlanan sigorta poliçelerini üzerlerine prim tutarlarını ve bunun % 50'sinin Devlet tarafından ödeneceğini yazarak çiftçiye vereceklerdir. Çiftçiden alınan % 50 tutarındaki prim ve poliçe bilgileri şirket tarafından havuza transfer edilecek ve havuz poliçe bilgileri ile çiftçi kayıtlarını karşılaştırarak % 50 tutarındaki prim desteğini sigorta şirketine ödeyecektir. Böylece sigorta şirketleri primlerin % 50'sini çiftçiden % 50'sini devletten sağlayarak sigorta teminatını vereceklerdir.

KURUMSAL PROFİL

Şekil 5.3.4.3) Kurumsal Profil

6.GELENEKSEL TARIM SİGORTALARI İLE (TARSİM) DEVLET DESTEKLİ TARIM SİGORTALARI UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

2006 yılında çıkarılan “Tarım Sigortaları Kanunu” ile devlet TARSİM adıyla oluşturulan bir havuz sistemi ile tarım sigortalarındaki uygulamaların büyük bir kısmına hakim olmuştur. 2006’dan sonraki dönemlerde sistemdeki eksiklikler zamanla tespit edilerek gereken iyileştirmeler yapılmaya başlanmıştır. Geçen bu süreç içerisinde geleneksel sigortalardaki işleyiş aynen devam etmiştir. Bakanlık yardımıyla yapılan geniş kapsamlı incelemeler sonucunda sektörün ihtiyaç duyduğu gereksinimlerin karşılanması için çalışmalar başlatılmış ve çiftçinin lehine olacak bu durum ülke çapında tarım sigortası kavramının popülerliğini arttırmıştır.

Geleneksel sigortadan devlet destekli tarım sigortalarına yönelimin arttığı bu dönemde oluşturulan yeni yasal düzenlemeler, sistem için olumlu etki yaratırken çiftçi ve üretici tarafından bakıldığında da son derece teşvik edici, sürdürülebilir tarım üretimi için sağlam bir zemin hazırlanmasına yardımcı olmuştur. Devlet destekli sistemin bu derece yaygınlaşıp faaliyete geçmesi geleneksel sigorta yapan özel sigorta şirketlerini, işi almak adına kendi aralarında fiyat rekabeti yaratarak fiyatı minimal değerlere düşürerek karsız iş yapmaya yöneltmiştir. Bu durum, özel sigorta şirketlerinin asıl amacı olan “karlılık” ilkesine aykırı oldu için zamanla şirketlerin geleneksel tarım sigortalarına bakış açısı değişmiş ve bu yöndeki beklentileri de azalmıştır.

TARSİM sistemi; yani devlet destekli tarım sigortaları uygulamaları, tarıma ve çiftçiye desteğini her yıl katlanarak artan üretiminin olumlu teşvikiyle, mevcuttaki koşulları iyileştirme ve sisteme dahil edilmesi gereken maddelerin incelenmesi hususunda gerekli çalışmaları yürütmeye devam etmektedir. TARSİM’ in her yıl yasada yer alan bir teminatı devreye sokması ve bu teminatlar verilirken akseptasyon limitlerinin yani il, ilçe, köy limitlerinin olmaması Türkiye’nin her yerinde üretim yapan çiftçilere büyük kolaylık ve güven sağlamıştır. Geleneksel sigortalarda riskli görülen bölgelere verilen çarpanların çok yüksek olması, prim fiyatlarını aşırı yükseltmeye sebep olmuştur. Bu durumda tarım sigortası yaptırmak çiftçiye cazip gelmediği için ürününü doğal tehditler altında ekip biçerek gelir elde etmek zorunda kalmıştır.

Devlet destekli sistemin getirilmesi ile prim fiyatlarının yarı yarıya yani %50 devlet, %50 üretici tarafından ödenmesi, çiftçiye rahat bir nefes aldırarak ürününü güvence altında yetiştirerek sağlıklı bir şekilde satmasına imkanvermiştir. Çiftçi için “sigorta gereksiz” düşüncesi, son yıllarda meydana gelen doğal afetlerden aldıkları zarar karşısında geçerliliğini yitirmiş ve çiftçiler bundan sonrası için bilinçlenme yolunda adım atmaya başlamıştır. Çiftçinin bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar da sürdüren TARSİM, bölge ve ürün bazlı verdiği eğitimler ile çiftçinin bilinçlenmesine yardımcı olarak yetiştiriciliğini yaptığı ürünü ve yaşadığı bölgeyi daha iyi tanıma ve bunları tehdit eden doğal riskler hakkında bilgilendirmektedir.

TARSİM ‘in, Hazine Müsteşarlığı ve bakanlık ile ilişkilerinin iyi olması sayesinde bu bilinçlendirme programları aksatılmadan ve gereğince yerine getirilerek, çiftçiye bir anlamda danışmanlık hizmeti sunulmaktadır. Sigorta şirketleri bakımından incelendiğinde TARSİM’ in sistem yazılımının iyi olması iş akışını kolaylaştıran ve olası kriz durumlarda geriye dönük çözüm üretilebilmesine büyük katkı sağlayan önemli bir unsurdur. Fakat bu kısımda TARSİM’ in üreticiyle birebir muhatap olabilmesi, üreticiyi dinleyebilmesi ve gerekli açıklamayı yaparak rahatlatabilmesi gibi bir durum söz konusu olmamaktadır. TARSİM araya sigorta şirketlerini koyduğundan üreticinin çekingen ve bazen de soğuk tepkileriyle karşılaşılabilir. Geleneksel sigortada, özel sigorta şirketlerinin tarım departmanı çalışanları, üretici ile birebir konuşup görüşerek daha samimi bir havada sigortalı ile ilgilenip sorunlarını çözmeye yönelik yaklaşımlar içinde bulunmaktadırlar.

TARSİM, özel sigorta şirketlerine kıyasla çok daha geniş bir portföye hizmet vermektedir. Bu yüzden çalışan sayısı olarak, tarım sigortası yaptıran üreticilerin sorularına ve diğer harici sorulara cevap vermekte sıkıntı yaşamaktadır. Bu konuda özel şirketlerin desteği ile sigortalının dilek ve şikayetleri ya da sorunları TARSİM’ e iletilmektedir. Özel sigorta şirketleri tarım departmanları çalışanları, TARSİM ve sigortalı arasında bir köprü görevini de üstlenmiş durumdadır. Özel sigorta şirketlerinin bu konudaki yardımı, TARSİM’ in iş yükünü önemli ölçüde azaltmaktadır, yapılması gerek yenilik ve gelişmeler için işgücü ve zaman tasarruflu kullanılabilir.

Geleneksel ve devlet destekli tarım sigortası karşılaştırmasında teminat kapsamı kıyaslanacak olduğunda; Bitkisel ürün sigortalarında, her iki tarafta da “dolu = ana teminat” olmak üzere; don, fırtına, sel-su baskını, hortum, heyelan, deprem, yangın gibi katastrofik risklere de teminat verilmektedir. Yalnız bitkisel ürün sigortalarında, devlet destekli bitkisel ürün sigortası yapılacak ürünün ve yetiştirildiği arazinin, kısaltılmış haliyle “ÇKS” yani Çiftçi Kayıt Sistemi’ ne kayıtlı olması zorunluluğu bulunmaktadır. Ayrıca bu kaydın, içinde bulunduğumuz yıla ait olması yani güncel olması gerekmektedir. TARSİM ancak bu koşulları sağlayan bitkisel ürünlere teminat vermektedir. Geleneksel tarım sigortalarında ise ÇKS kaydı zorunluluğu yoktur, TARSİM’ den ayrılan en önemli özelliği ya da olumlu tarafı olarak bu durum gösterilebilir. Geleneksel tarım sigortalarında, şahsa ait özel durumlar, veraset ile ilgili ya da tapu ile ilgili sorunlu durumlarda çiftçiyi mağdur etmemek adına biraz esnek davranılarak bu ürünlere sigorta yapılabilir.

TARSİM uygulamalarında, devlet müdahalesi ile bazı değişiklikler yapılmakta ve gelişim sağlanmak istenmektedir. Bunlardan biri de “hasar fazlası desteği” konusudur. 2011 yıl için Tarım sigortası kapsamında reasürans ve retrosezyon yoluyla transferi yapılamayan risklere istinaden yapılan hasar ödemelerine, bu yıl için de devletin destek vermesi beklenmektedir. Tarım Sigortaları Havuzu’ na devlet tarafından taahhüt edilecek “Hasar Fazlası Desteğine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı”, 1 Ocak 2007 itibariyle geçerli olmak üzere Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Karara göre, Tarım Sigortaları Kanunu’na istinaden Tarım Sigortaları Havuzu Yönetim Kurulu tarafından onaylanan Risk Paylaşımı ve Reasürans Planı uyarınca; Tarım Sigortaları Havuzu tarafından 1 Ocak-31 Aralık 2009 tarihleri arasında akdedilen sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan, ancak reasürans ve retrosezyon yoluyla transferi yapılamayan riskler itibariyle, hasar-prim oranı dikkate alınarak, hasar fazlası için devlet desteği verilecektir. Bu durum, belirlenen sınırlar içerisinde kalan Hasar/Prim oranlarına sahip işlerde, sigortalıyı mağdur etmeden prime yansıtılacak belirli bir pay ile teminat verilmesine olanak sağlayacaktır.

Hayvan hayat sigortalarında durum biraz farklılık göstermektedir. TARSİM, bu branşta Türkiye hayvan varlığını büyük bölümünü teminat altına almayı başarmıştır. Üretici niteliğinde olan hayvan işletmelerinde hayvanların sağlığı ve bakımı büyük önem arz etmektedir çünkü bu durum işletme sahibinin kar marjını etkileyen bir faktördür. Hayvanların kaliteli, verimi yüksek üretim yapabilmesinin işletme sahibine kazanç sağlayacağı düşünüldüğünde bazı dikkat edilecek önemli hususlar kendini baş göstermektedir.

TARSİM, bitkisel ürün sigortalarında ÇKS kaydı bulunmayan ürünlere sigorta yapmadığı gibi hayvan hayat sigortalarında da TÜRKVET kaydı bulunmayan hayvanlara hiçbir şekilde teminat vermemektedir. Hayvanların TÜRKVET kaydının olması, hayvan ile ilgili geçmişin ve mevcut durumun, sağlık bakımının ve fiziksel özelliklerinin bilinmesi bakımından çok büyük önem arz etmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi üretim yapmakta olan işletmeler mutlaka mevcut hayvanlarının sigortasını yaptırmaktadırlar. Çeşitli sebeplerden ötürü TÜRKVET kaydı bulunmayan hayvanlara ise geleneksel tarım sigortalarında teminat verilebilmektedir. Bu konuda da bitkisel ürün sigortalarında olduğu gibi daha dar kapsamlı teminatlar ve daha yüksek prim fiyatı ile ilkel koşullarda küçük çaplı hayvancılığa destek verilmektedir. Ancak, TARSİM' in 2011 yılı başlarında TÜRKVET kaydı olan büyükbaş besi hayvanlarına ve küçükbaş koyun – keçilere teminat vermeye başlamasıyla geleneksel hayvan hayat sigortaları portföyü giderek daralmaya başlamıştır.

Devletin primin %50' sini ödediği bir sistemde sigorta yaptırmak bir yandan hayvancılık üretimini, belli şartlara uygun olmaya zorladığı için kaliteleştirmiş, bir yandan da çiftçiye prim fiyatlarındaki düşüklük nedeniyle ödeme kolaylığı sağlamıştır.

Hayvancılık ile ilgili diğer kısımlarda, su ürünleri grubuna geleneksel sigortalarda teminat verilmemektedir. TARSİM; kümes hayvanları sigortalarında, büyükbaş ve küçükbaş hayvan hayat sigortalarında olduğu gibi geleneksel sigortalardaki teminatlardan daha fazla olumlu yönlere sahip bulunmaktadır.

Sera sigortaları branşında da geleneksel ile devlet destekli tarım sigortaları uygulamaları ve teminatları benzerlik göstermektedir. Seralarda dikkat edilecek bazı önemli noktalar; örtü dediğimiz plastik yada cam malzemeler, konstrüksiyon yani iskelet kısmı oluşturan demir direkler ve sera içerisinde yetiştirilen ürün miktarı, kg değeri vb. gibi kavramlardır. Bu değerlere göre sigorta bedelinin belirlenmesiyle ortaya bir prim fiyatı çıkarılır. Diğer branşlarda olduğu gibi sera branşında da geleneksel sigorta teminat kapsamı TARSİM kapsamına göre daha esnektir. TARSİM' in, olmazsa olmazlara bağlı bir iş prensibi ile çalışması bazen sıkıntı da yaratabilmektedir çünkü her eksper aynı deneyim ve bakış açısına sahip olamamaktadır. İyi ekspertiz zamana dayalı tecrübe gerektiren bir durumdur.

Çiftçinin yada üreticinin herhangi bir hasar durumunda mağdur olmaması elbette öncelikli olarak sigorta yaptırması ile mümkündür ancak, hasar sonrası eksperlerin hasar ile ilgili görüşleri ve raporları da üreticinin olayla ilgili kaderini etkileyecek çok büyük etkenlerdendir.

Bu konuda TARSİM “ Tarım Sigortaları Ekspertliği” adı altında bakanlıkla işbirliği içerisinde uygulamalı eksperlik kursları vermektedir. Bu kurslardan sınavda başarı olanlar tarım eksper unvanını almaya hak kazanmaktadır. Tarım ekspertliği, zamana dayalı olarak gelişim gösterir. Bu süreçte adayın iyi gözlemci ve takipçi olarak değerlendirmeleri doğruya en yakın şekilde yapabilmeyi amaçlaması esas alınmaktadır. Maalesef sistemin bu şekildeki bir düzenle işleyişi mevcut durum kapsamında pek mümkün olmamaktadır.

Sistem eksperlerini denetleyici daha aktif ve ciddi bir birimin olması gerekmektedir. Yeni başlayan yada tecrübeli olup yanılığa düşen yada istenmeyen bir durum olsa da kayırcılık yaparak adaletsiz davranmaya sebebiyet veren eksperlerin durumunun kontrol altında tutulmasının ve denetlenmesinin, sisteme diri bir disiplin duruşu getireceği kuvvetle muhtemeldir. Hasar tespitlerinde yapılan yanlışlık ve karışıklıklar, sigorta şirketleri ile çiftçi arasındaki iletişimde de sorunlara yol açabilmektedir. Çiftçinin eksperler tarafından belirlenen oranlara itiraz etmesinden mahkemeye kadar uzanan bir dizi sıkıntılı iş takibi yaşadığı da görülmüştür. TARSİM’ in, hasar tespiti ve eksper denetimi konularında yani kısaca hasar organizasyonunda yeni bir yapılandırma ile sisteme dinamiklik ve kolaylık sağlayacak unsurları temin edebilmesi, sektörde uygulamaların daha sorunsuz ve sağlıklı işleyebilmesini sağlayacaktır.

Geleneksel tarım sigortasında da hasar tespitlerini genelde TARSİM eksperleri yapmaktadır. Özel sigorta şirketleri tarım departmanı çalışanları, geleneksel tarım sigortası yaptırmış olan çiftçilerden hasar ihbarı aldıklarında bunu TARSİM’ e iletirler. TARSİM tarafından o bölgeye, köye hasar tespiti için eksper ataması olur. Burada adil bir yaklaşım olması bakımından, hangi eksperin hangi bölgedeki hasara gönderileceği, sistemin seçimine bağlıdır ve bu seçim sonrasında eksper en yakın alandan hasar tespitine gider. Hasar raporunu tutan eksper, geleneksel hasarlarda ve TARSİM hasarlarında, bu hasarı alan ürünü sigortalayan şirkete gönderir. Çünkü devlet destekli sigortalar da özel sigorta şirketleri tarım departmanları çalışanları aracılığıyla yapılmaktadır.

Sonrasında eğer bu sigorta devlet destekli ise özel şirket çalışanları bu raporu branşına göre TARSİM Genel Müdürlüğüne gönderir. Raporun onay yada reddi, devlet destekli sigortalarda TARSİM' e, geleneksel sigortalarda özel şirket tarım departmanı yöneticisinin inisiyatifine bağlıdır. Bu süreçlerin gerçekleşmesi aşamalarında zaman zaman TARSİM sistemine bağlı olarak yavaş ilerlemeler yaşanmaktadır.

Çalışan sayısının az olması ve iş yükünün de çok ağır olması nedeniyle, özel sigorta şirketleri tarım departmanı yetkililerinin, acil ve önemli cevap gerektiren sorularına karşılık alamadığı durumlar yaşanmaktadır.

Gereken cevapların yada bilgi temini geri dönüşlerinin geç yapılması özel şirket çalışanlarını zaman zaman üretici karşısında mağdur edebilmekte, bu durum; çiftçinin sigorta şirketine güven duygusunu azaltmakta dolaylı yünden de şirketin itibarının düşmesine yol açmaktadır. Tarım ile ilgili her fuar ve festivalde özel sigorta şirketleri tarım sigortalarını temsilen kendi reklamlarını yaparak, merak edip öğrenmek isteyen çiftçiye ve ilgiliye danışmanlık hizmetiyle tarım sigortaları hakkında bilgi sunmaktadır.

TARSİM uygulamaya aldığı ve alacağı teminatların yayım yoluyla duyurulmasında kendi içindeki ve bakanlıkla ilgili eğitim ve toplantılara tam donanımlı katılmaktadır. Ancak günümüzde en etkili görsel araçların televizyon ve internet olduğu gerçeğini göz önüne alırsak, bu konuda TARSİM' in biraz sakin bir yaklaşım gösterdiğini söylenilebilir. Devlet destekli tarım sigortaları konusunun reklamlarla desteklenmesi çiftçiye meraklandırma ve bilinçlenmeye teşvik açısından büyük katkı sağlayacaktır. Etkileme aracı olarak özellikle televizyon reklamcılığının kullanılması yayımın çok geniş kitlelere ulaşmasına yardımcı olacaktır.

Çizelge 6.1. 2008 - 2009 ve 2010 Yılları Tarım Sigortaları Prim Üretimleri

SEKTÖR TARIM SİGORTALARI	2008 (TL)	2009 (TL)	Değişim %	2010 (TL)
Dolu /Sera(Geleneksel Toplamı)	20.010.566	22.772.141	14%	16.512.740
Devlet Destekli Sera	4.817.239	7.792.465	62%	4.996.662
Devlet Destekli Bitkisel Ürün	73.734.964	81.117.012	10%	106.531.701
Devlet Destekli Su Ürünleri	1.231.578	1.496.241	21%	1.245.087
Devlet Destekli Hayvan Hayat	20.875.945	34.496.241	64%	44.059.586
Hayvan Hayat (Geleneksel)	3.102.078	3.228.406	4%	4.696.621
Kümes Hayvan Hayat (Geleneksel)	67.841	40.427	-40%	60.448
Devlet Destekli Kümes Hayvan Hayat	777.504	526.952	-32%	882.737
GENEL TOPLAM	124.619.722	151.121.661	21%	178.985.542

Çizelge 6.2. 2009 - 2010 Geleneksel Tarım Sigortaları Prim Üretimleri

Branş	Geleneksel Tarım Primi		Geleneksel Tarım % Pay Primi		Büyüme
	2009	2010	2009	2010	
Bitkisel Ürünler	2.662.940,51	1.289.813,62	80,19%	64,86%	-19,11%
Sera	543.225,16	272.597,73	16,36%	13,71%	-16,20%
Hayvan Hayat	90.631,39	377.269,56	2,73%	18,97%	595,17%
Kümes	24.190,66	48.925,59	0,73%	2,46%	237,76%
Genel Toplam	3.320.987,72	1.988.606,50	100,00%	100,00%	-40,12%

Çizelge 6.3. 2009 - 2010 Tarsim Prim Üretimleri

Branş	Devlet Destekli Prim		Devlet Destekli % Pay Prim		Büyüme
	2009	2010	2009	2010	
Bitkisel Ürünler	13.438.707,42	15.357.182,66	59,18%	49,86%	14,28%
Hayvan Hayat	8.847.794,42	14.085.282,62	38,97%	45,73%	59,20%
Kümes	169.029,89	381.613,58	0,74%	1,24%	125,77%
Sera	93.708,58	270.914,94	0,41%	0,88%	189,10%
Su Ürünleri	157.046,50	705.095,49	0,69%	2,29%	348,97%
Genel Toplam	22.706.286,78	30.800.089,29	100,00%	100,00%	35,65%

6.1. Geleneksel Tarım Sigortaları İle (TARSİM) Devlet Destekli Tarım Sigortaları Uygulamalarının SWOT Analizi ile Karşılaştırılması

-
Desteksiz) Tarım Sigortaları Uygulamaları SWOT Analizi

Geleneksel (Devlet

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler	Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> - Bitkisel ürün sigortalarında ÇKS'ye kayıtlı olmayan, kayıt dışı yerlerin de sigortalanabilmesi - Tarımda sürdürülebilirliği sağlaması 	<ul style="list-style-type: none"> - Teminatların az olması - Fiyatların yüksek olması - Hasar tespit işlemlerinin genelde TARSİM' e yaptırılması - Diğer sigorta şirketleriyle gereksiz fiyat rekabeti yapılması - Reasürans bulma zorluğu - Tehlike bölgeleri farklılık derecelerine göre ülke genelinde homojen bir dağılımın sağlanamaması 	<ul style="list-style-type: none"> - İlgili sigorta şirketinin ait olduğu bankanın, çiftçiye verdiği tarım kredisine bağlı olarak tarım sigortasını da yapabilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> - Devlet Destekli Tarım Sigortalarının (TARSİM) her yıl uygulamaya bir teminat daha dahil ederek kapsamını sürekli genişletiyor olması - TARSİM' in çiftçiden primin %50' sini alarak mali destek sağlaması - Ülke genelinde farklılık gösteren çarpanların yüksek oluşu - Şirketler arası rekabet sonucu oluşan aşırı fiyat düşüklüğünün sektöre zarar vermesi

Şekil 6.1.1) Geleneksel (Devlet Desteksiz) Tarım Sigortaları Uygulamaları SWOT Analizi

- Devlet Destekli (TARSİM) Tarım Sigortaları Uygulamaları SWOT Analizi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler	Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> -Sistem yazılımının çok iyi olması -Hazine ve bakanlıkla ilişkilerinin iyi olması -Hasar fazlası desteğin olması -Primlerde %50 devlet desteğinin olması -Akseptasyon limitlerinin olmaması -Teminatların sürekli genişletilmesi -Tarımda sürdürülebilirliği sağlaması 	<ul style="list-style-type: none"> - Hasar tespitlerinde karışıklık yaşanması -Eksperlerin daha deneyim kazanmadan ekspertize gönderilmesi - Eksperleri denetleyen bağımsız bir birimin olmaması -Sistem işleyişinin yavaş olması -Şirketler arası bilgi alışverişlerinde kopukluklar olması - Bilgilendirme reklamlarının az olması 	<ul style="list-style-type: none"> -%50 prim desteği ile çiftçiye sigortaya teşvik etmesi -Teminat kapsamını sürekli genişleterek bütünsel tarım sigortaları faaliyetlerine imkan vermesi -Teminat verilmesi için önemli koşulların sağlanmasını talep ederek kaliteli tarımsal üretim oluşturulmasına yardımcı olması -Hasar fazlası durumlarda destekleme yaparak çiftçiye el uzatması - Çiftçinin yaşamını kolaylaştıracak uygulamalara itmesi ve refah seviyesinin yükselmesine olanak sağlaması - Devlet desteği sayesinde mali destek sağlayarak çiftçi gelirini arttırması 	<ul style="list-style-type: none"> - Bakanlığın her an sisteme müdahale edebiliyor konumda olması - Eksperlerden kaynaklanan hasar tespit organizasyonunda ki karışıklıklar

Şekil 6.1.2) Devlet Destekli (TARSİM) Tarım Sigortaları Uygulamaları SWOT Analizi

Analizlere göre, geleneksel sigortalarda ki tehditlerin ve zayıf yönlerin, devlet destekli sisteme göre daha fazla olması ve devlet destekli sistemin güçlü yönleri ile sahip olduğu fırsatların geleneksel sisteme göre daha fazla olması, TARSİM Sisteminin konuyla ilgili üstünlüğünü kanıtlamış olmaktadır.

6.1. Devlet Destekli Tarım Sigortaları Uygulamalarında Tanıtım Çalışmaları

Devlet Destekli Tarım Sigortaları'nın tanıtımı çerçevesinde, hedef kitleye yönelik gerçekleştirilecek iletişim faaliyetleri ile tarım sigortalarının ülkemizde daha geniş alanlara yaygınlaştırılması, TARSİM' in kurum itibarının artırılması, tarım ve sigorta sektöründe, hem ülkemizde, hem de dünyada örnek, güvenilir ve saygın bir kurum olduğu hakkında algı yaratılması hedeflenmektedir.

Halkla ilişkiler ve Tanıtım çalışmaları;

- Bilgilendirme ve Tanıtım Toplantıları
- Fuarlar
- Medya İlişkileri
- Organizasyon
- Temsil Hasar Ödeme ve Çek Verme Törenleri
- Reklamlar

kapsamında sürdürülmektedir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Gelişmiş ülkelerde, tarım sektörünün maruz kaldığı risklerin transfer edilmesi suretiyle, devletin afetlerden kaynaklanan ve ne boyutlara kadar ulaşabileceği kestirilemeyen zararların yükünden önemli ölçüde kurtulduğu görülmektedir.

Ülkemizde, tarım kesiminde bu risk transferinin yapılması yönünde, Devlet Destekli Tarım Sigortaları yani TARSİM Sistemine ki Uygulamaların, özel sigorta şirketlerinin uyguladığı Geleneksel Tarım Sigortaları Uygulamalarına üstünlüğü SWOT Analizi sonucundan da açıkça yorumlanabilmektedir.

TARSİM' in 2012 itibari ile uygulamaya sokacağı yeni kapsamlar, bu gerçeği daha perçinleyecek ve belli bir zaman sonra sektörde tarım sigortası yalnızca devlet destekli sistem üzerinden yapılmaya devam edilecektir. Elbette ki bu durumun ülke ekonomisine, çiftçi ekonomisine ve tarım ekonomisine yansımaları farklı şekillerde olabilecektir. Devletin, bu uygulamaları asıl hedef olan “çiftçinin tarım üretimini sürdürülebilir kılması” yönünde devam ettirmesi ve kar amacı olmadan, çiftçiye destekleme yaparak bu amaç için yardımcı olması ülkemizi tarım ile ilgili sıralamalarda üst basamaklara çıkarabilecektir.

Geleneksel tarım sigortalarında, uygulamayı yapan şirketler tarafından belki büyük, göz alıcı ya da merak uyandırıcı kampanyalar ya da teşvikler ile TARSİM bünyesine ve ilkelerine sadık kalacak şekilde devam ettirilebilecektir. Ancak görülmektedir ki tarım sigortaları sektöründe her geçen yıl, bir önceki yılda aldığı kararların uygulamasını başlatan TARSİM, sistemdeki aksaklıkların, eksik yanların iyileştirilmesi ve düzeltilmesi ile önümüzdeki yıllarda da teminatlara yapacağı eklemeler sayesinde bu alanda tek olarak sistem liderliğini sürdürmeye devam edecektir. Devletin, tarım sigortasına teşvik etmek üzere kurduğu havuz sistemi, yalnızca çiftçiye fayda sağlamamaktadır. Bu sistem, sigorta sektörüne yeni bir soluk kazandıracak, çiftçiye kendi kontrolünde olmayan afetlere karşı bir güvence getireceği gibi, devletin üzerindeki doğal afetler sonucunda ortaya çıkan hasarları tazmin etme yükünü de azaltacaktır.

Havuz sistemi, tarım sektöründe, risklere karşı güvence sağlamanın ötesinde, profesyonel işletme yönetiminin yaygınlaşmasına, alınacak yatırım kararlarında istikrara ve gelirlerin sürekliliğine de katkıda bulunacaktır. Tarım sektörünün ülke nüfusu ve genel

istihdam içerisindeki önemsenecek boyuttaki yeri de dikkate alındığında, ülke için sosyal fayda da sağlamaktadır. Doğal afet yardımlarına, bütçesinde yeterli ölçüde yer ayıramayan devlet, devlet destekli tarım sigortası ile mütevazı sayılacak bir bütçe payı ayırarsa da risk transferi marifetiyle belki büyük yaraları sarabilecektir. Devlet destekli tarım sigortası programı, yukarıda da değindiğimiz gibi gelişmiş ülkelerdekine benzer bir tarımsal risk yönetiminin ve çağdaş bir destekleme anlayışının gelişmesi bakımından önemlidir.

Devlet destekli tarım sigortasının yaygınlaşması, tarım sektörünün kayıtlı hale gelmesine de katkıda bulunacaktır. Zira, bu uygulamada, Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı çiftçilerin arazi ve ürün bilgileri ile TÜRKVET Sistemine kayıtlı olan süt sığırları ile küçükbaş hayvanlar dikkate alınmaktadır. Doğal afetlere ve salgın hastalıklara karşı, tarımsal gelirlerdeki sürekliliğin sağlanmasının garantisi tarım sigortasıdır. Dolayısıyla, herhangi bir kredi ilişkisinde, her iki taraf için, kredi koşulların hafifletilmesi ve kolaylaştırılması adına tarım sigortası öne çıkarılabilir. Devlet destekli tarım sigortasının sağladığı güvence doğrultusunda, tarım kesiminin devlete ve diğer ilgili kuruluşlara (bankalar, tarım kredi kooperatifleri, leasing şirketleri vb.) karşı, doğal afetlerden kaynaklanan bahanelerinin azalacağı da tahmin edilmektedir. Devlet destekli tarım sigortası programına, bu yönüyle devletin yanı sıra, söz konusu kurum ve kuruluşların da gerekli ilgiyi göstermesi gerekmektedir.

5363 sayılı Kanun'un 17. Maddesi "*Bu Kanun kapsamında, uygulama yılında yer alan riskler için tarım sigortası yaptırmayan üreticiler, 20.6.1977 tarihli ve 2090 sayılı Kanundan yararlanamaz.*" şeklinde düzenlenmiştir. Tarım sigortasının zorunlu veya esnek olarak uygulanmasının olumlu ve olumsuz yönleri tartışılmaktadır. Kanunun belirtilen maddesinde, **uygulama yılında belirlenmiş olan riskler için** tarım sigortasını çiftçiye, doğal afetlerden kaynaklanan zararların karşılanmayacağı belirtilerek adeta zorunlu hale getirilmektedir. Kanuna göre, belirlenen risklerin meydana gelmesi halinde, devletin zarara uğrayan ve belirlenen risklere karşı sigorta yaptırmayan çiftçilere mali yardım yapmayacağı açıktır. Ancak, bu hukuki düzenleme hakkında tarım kesiminin, devlet ve ilgili sivil toplum kuruluşları tarafından, çeşitli iletişim kanalları vasıtasıyla, bilgilendirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, devlet tarım sigortası primlerine sağlamış olduğu katkıyla, korumacılık görevini tam olarak yapmış sayılmayacaktır. Ülke ekonomisinin zor şartlarına rağmen, prim bedellerinde devletin mali destek verdiği havuz sisteminin, rasyonel bir biçimde yönetilmesi, etkin çalışması ve üreticilerin bu sisteme katılımının sağlanabilmesi durumunda, doğal

afetlerin yönetilebilir risklere dönüşebileceği, Avrupa Birliği uyum sürecinde yapısal bir dönüşüm içerisinde olan tarım sektörünün sürdürülebilirliğinin de teminat altına alınacağı, sigorta primlerine ürün, risk ve bölge bazında sağlanan devlet desteklerinde, değişken oranlar belirlenerek, devletin tarımsal üretim stratejileri ve politikalarının daha etkin bir biçimde yönlendirilebileceği, doğal afetlere karşı tarımsal ürünlerin sigorta edilmesi sürecinin, önümüzdeki yıllarda çiftçinin can ve mal güvenliğini de teminat altına alınacağı bir sistemi de geliştirebileceği düşünülmektedir. Böylelikle tarım sigortalarının yaygınlaşmasıyla, tarım kesiminin gelir istikrarsızlığı en aza indirilecek, sigorta sektörü yeni bir ivme kazanacak, dolayısıyla da ekonominin gelişimine katkı sağlanacaktır. Çağdaş bir risk yönetim aracı olarak devlet destekli tarım sigortası uygulaması için genelde ülkemiz, özelde ise tarım ve sigorta sektörü için önemli bir gelişmedir. Bu uygulamanın yaygınlaşması, benimsenmesi ve daha verimli hale gelmesi adına bazı öneriler aşağıda sıralanmıştır:

-Sigorta şirketlerini ilgisini çekmek için gerekli tedbirler alınmalıdır. Sistemin büyüüp gelişmesi için, pazarlama faaliyetini yapacak olan sigorta şirketlerinin sistemdeki yeri göz ardı edilmemelidir.

-Tarifeler, muafiyetler ve şartlarda, karmaşık bir yapı yerine, kolay anlaşılır bir yapı oluşturulmuştur. Gelecek dönemlerde, devlet destekli tarım sigortasının teminatına alınacak ürün ve risk kapsamının ve bölgelerin genişletileceği beklendiğinden, aynı tutumun (kolay anlaşılır bir yapı oluşturma) devam ettirilmesi önemlidir.

-Tarım kesiminin kültürel yapısını da dikkate alarak bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmasına ağırlık verilmelidir. Örneğin; TV, radyo, gazete gibi iletişim araçlarının kullanımının yanı sıra, tarımla ilgili fuar organizasyonlarında kurulacak stantlarda yüz yüze bilgilendirmeler yapılabilir. Ülke çapında köy muhtarlarına seminerler verilebilir.

-5363 Sayılı Kanun'a göre, tarım sigortaları havuzuna, genel bütçeden katkı payı öngörülmesine karşın, başlangıç kaynağı aktarımı yapılmamıştır. Devlet, bundan sonraki dönemlerde, -gerekli başlangıç kaynağını aktarmamış olsa da- sigorta primlerinde sağladığı katkı payını, en azından sistemin kendi kendisini besleyebildiği aşamaya gelmesine kadar azaltmamalıdır.

-Tarım sigortası ile ilgili olarak devlet bütçesinde belirli bir pay ayrılmaktadır.

Ülke ekonomisinin gereklerine göre, tarımsal destekleme bütçesinde artış sağlanamaması durumunda ise, gerek duyulduğunda geçici olarak (havuz sisteminin kendi kendisini besleyebilir duruma gelmesine kadar), tarımsal destekleme bütçesindeki diğer destekleme araçlarından, tarım ürünleri sigortasına transfer yapılmalıdır.

-Devletin, tarım sigortası primlerinin %50'sini karşılaması, memnuniyet verici bir gelişme olarak görülmekle birlikte, tarımın sigortalanmasını tamamen piyasaya bırakmak ve çiftçiyi de kendi kaderiyle baş başa bırakmak gibi bir yaklaşımın, ülkemiz için ekonomik ve sosyal bakımdan yüksek öneme sahip tarım sektörüne yeterince katkı sağlamayacağı da düşünülmektedir.

-Havuz sistemi, politik etkilere karşı korunmalıdır. Sigorta prensipleri ve teknik veriler esas alınarak, uygulama sürdürülmelidir. Bu tutum, sistem içinde yer alan sigorta şirketleri için olduğu kadar, tarım kesimi için de önemli olacaktır.

-Devlet destekli tarım sigortasının, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının eşgüdümüyle hazırlanıp uygulamaya geçirilmesi takdire değerdir. Ancak, sistemin sahiplenilmesi, daha etkin ve verimli sonuçların elde edilebilmesi için, yine sivil toplum kuruluşlarının katkısının bulunması koşuluyla, programın tek devlet organı odaklı yürütülmesinin yararları tartışılmalıdır.

Hemen hemen her ülkede sigorta uygulaması pilot projelerle başlatılıp, kapsamı kademeli olarak genişletilmekte, sigorta sistemine üretici, devlet ve sigortacının katılımı, finansmanı, teminat verilen riskler ve ürünler, sigorta şirketlerinin çalışma esasları ve organizasyonlar farklılıklar göstermektedir. Ancak her ülke kendisine uygun gerekli yasal, kurumsal ve teknik alt yapıyı oluşturmuştur. Bitkisel ürün sigortalarında 1957 yılından beri uygulanmakta olan geleneksel dolu sigortalarının yanı sıra kuraklık, don, sel gibi risklere karşı sigorta yapabilmenin dünya genelinde olduğu gibi bizde de iki kuralı olduğu bilinmektedir. Bunlardan birincisi, mevcut dolu sigortalarının alt yapısını geliştirmek, ikincisi de devletin prim desteğini sağlamak. Çiftçinin ödeyeceği doğal afet sigortaları priminin ABD ve AB ülkelerinin çoğunda olduğu gibi Türkiye'de de %50'sinin devlet tarafından karşılanacağı öngörüsü bugün için tarım, sigorta ve kredi temin edilen finans kurumları tarafından da kabul edilebilir görülmektedirler.

Ülkemizde, günlük politik çıkarlardan uzak ülke menfaatlerini uzun vadeli koruyan politikalara ihtiyaç vardır. Tarım sigortasının öncelikle bu bilinç ile ele alınması üreticimizin olduğu kadar ülkemizin gıda güvenliği için de şarttır. Desteklemenin boyut değiştirdiği günümüzde Türk tarımında sigorta sistemlerinin geliştirilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir.

Tarımda çağdaş bir risk yönetim tekniği olan devlet destekli tarım sigortası, aynı zamanda yine çağdaş bir tarımsal destekleme politikası aracıdır. Bu yönüyle, tarımsal korumacılığı ve tarımsal gelişmeyi amaçlayan destekleme politikalarında, stratejik olarak geliştirilmek istenilen bölge ve ürünlerde, sigorta primlerinde devlet desteğinin payının diğer bölge ve ürünlere göre artırılması suretiyle başarı sağlanabilecektir.

Tüm bu anlatılanlar aslında çiftçiyi üretime teşvik etmek, tarımda sürdürülebilirliğin sağlanması ve gelir düzeyi yüksek, hayatı kolaylaştırmayı başarabilmiş tarımcı kesim yani ana hedef kitlesi olan “çiftçi” nin mutluluğu ve rahatlığı için yaptırması zaruri bir uygulamadan ibarettir. Çiftçinin, geçim kaynağı olan yetiştirdiği ürününü, kendi ve ailesi için geleceğini özetle hayatını güvence altına alması ve bunu bütçesini sarsmadan yapacağı bir ödemeyle yapabilme hakkına sahip olması sadece Devlet Destekli Tarım Sigortaları (TARSİM) Uygulamaları sayesinde mümkün olacaktır. TARSİM’ in ülkede ki mevcut tarım potansiyelini canlandırmak adına öncelikle çiftçiyi bilinçlendirme programları içinde çeşitli eğitimler düzenleyerek konuyla ilgili istatistiksel çalışmalar yapmasını, sektör için gelecek vaat eden büyük adımlarla ilerleme gayretinin örneklerinden biri olarak gösterebiliriz.

8. KAYNAKLAR

- AKÇAÖZ H ve KIZILAY H (2004). Çeşitli Ülkelerde Tarım Sigortası Uygulamaları, 23s, TSV- İstanbul
- ASLANGİRAY K (1999). ABD’ de Tarım Sigortaları Uygulamaları Konulu Tez Çalışması, 28s, İstanbul, Türkiye’ de ve Dünyada Tarım Sigortalarının Gelişimi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma Tezi, 29s, İstanbul.
- ÇETİN B ve ÖZSAYIN D (2003). Tarım Sigortalarının Önemi ve Gelişimi, Uludağ Üniversitesi, 22s, Bursa.
- DEMİR A (2003). Tarım Sigortası, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, 29s, İstanbul.
- DİNLER T (1987). “Türkiye Tarım Sigortaları Geliştirme Planı”, 31s, İstanbul
- DİNLER T (1992). ABD’ de Tarım Sigortaları Uygulamaları, TSV, 28s, İstanbul.
- DİNLER T (1993-1994). Tarım Sigortalarının Dünyadaki Gelişim Süreci, TSV, 20-21s, İstanbul.
- DİNLER T (1995). Tarım Sigortaları Havuzunun Oluşturulması, TSV, 32s, İstanbul.
- DİNLER T (2000). Tarımda Risk Yönetimi ve Türkiye’de Tarım Sigortaları Uygulamaları, Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi: Tarım Haftası 2000, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, 16s, Ankara.
- DİNLER T (2005). Avrupa Birliği ve Türkiye Tarımında Risk Yönetim Programları, Konferans: AB Genişleme Sürecinde Türkiye, Tarımsal ve Kırsal Politikalar, Türk Standartları Enstitüsü Başkanlığı Toplantı Salonu, 24s, Ankara.
- DİNLER T, YALTIRIK A, ÇETİN B, SANER G, AKÇAÖZ ve KIYMAZ T (2005). Tarımda Risk Yönetimi ve Tarım Sigortaları, TMMOB, 24s, Ankara.
- DİNLER T (2007). Tarımda Meteorolojik Karakterli Doğal Afetler ve Risk Yönetim Teknikleri, 27s, İstanbul.
- KADO A ve SHIGENO J (1998). European Commission Risk Management Tools for EU Agriculture with a Special Focus on Insurance, Brussels, Agriculture Directorate-General, 20s, Spain.
- KASTEN E (2004). Agriculture Insurance: Untapped Business Opportunities, Tarımda Risk Yönetimi ve Tarım Sigortaları, TMMOB, Ziraat Mühendisleri Odası, 30s, Ankara.

- KIYMAZ T (2002). Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Temel rnlerde Uygulanan Tarımsal Destekleme Politikaları ve Bunların Gıda rnlerine Etkisi, DPT Uzmanlık Tezi, 22s, Ankara.
- KIYMAZ T (2008). Gıda Güvenliği ve Tarımın Sürdürülebilir Kapasitesinin Korunması, DPT Uzmanlık Tezi, 9s, Ankara.
- LEACH A (2003). ABD' de Tarım Sigortaları Uygulamaları, 27s, ABD.
- ROMEL S (1970). Avrupa lkelerinde Tarım Sigortaları Uygulamaları, 21s, Almanya.
- SANER G (1999). Doğal Risklerin Yönetimi, 14s, İstanbul.
- SNEESSENS A ve KAZGAN T (2003). Tarım Piyasalarındaki Riskler ve Doğal Koşullara Bağlılık, 9s, Almanya.
- TANRIVERMİŞ H (1997). Türkiye' de Tarım Kesiminin Sigorta Sorunları, 22s, İstanbul.
- TARSİM (2006). Devlet Destekli Tarım Sigortası Dönemi, Kurumsal Bilgiler, Ortaklık Yapısı, Havuz Sistemi, TARSİM Tarım Sigortaları Havuzu Resmi İnternet Sitesi, 46s, İstanbul.
- TARSİM (2008). Kurumsal Bilgiler, Ortaklık Yapısı, Havuz Sistemi, TARSİM Tarım Sigortaları Havuzu Resmi İnternet Sitesi, 48s, İstanbul.
- TARSİM (2006). Tarımda Risk Yönetimi İçin Kamu-zel Sektör İşbirliği, Doğal Afet Riski için Sigorta ve Reasürans, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği ve Dünya Bankası işbirliği ile Küresel Konferans, 31s, İstanbul.
- TİMUR A (1970). Tarım Sigortalarının Dünya apında Tarihsel Gelişimi, 20s, İstanbul.